

TUULI ANNA MÄHÖNEN & ANU YIJÄLÄ

INKERINSUOMALAISTEN PALUUMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMEEN

7

TUTKIMUSKATSAUKSIA 2016

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

**TIEDUSTELUT
FÖRFRÅGNINGAR
INQUIRIES**

Tuuli Anna Mähönen, Helsingin yliopisto,
p. - tel. 050 448 8573, tuuli-anna.mahonen@helsinki.fi
Anu Yijälä, Helsingin kakupungin tietokeskus,
p. – tel. 09 310 36522, anu.yijala@hel.fi

**JULKAISIJA
UTGIVARE
PUBLISHER**

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

**OSOITE
ADRESS
ADDRESS**

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18–20 A)
PB 5500, 00099 Helsingfors stad
(Broholmsgatan 18–20 A)
P.O.Box 5500, FI-00099 City of Helsinki
Finland (Siltasaarenkatu 18–20 A)

**PUHELIN
TELEFON
TELEPHONE**

09 310 1612

**INTERNET
WWW.HEL.FI/TIETOKESKUS/**

**TILAUKSET, JAKELU
BESTÄLLNINGAR, DISTRIBUTION
ORDERS, DISTRIBUTION**

p. – tel. 09 310 36293
tietokeskus.tilaukset@hel.fi

**KÄTEISMYynti
DIREKTFÖRSÄLJNING
DIRECT SALES**

Tietokeskuksen kirjasto
Siltasaarenkatu 18–20 A, p. 09 310 36377
Faktacentralens bibliotek
Broholmsgatan 18–20 A, tel. 09 310 36377
City of Helsinki Urban Facts Library
Siltasaarenkatu 18–20 A, tel. +358 09 310 36377

Helsingin kaupungin tietokeskus
Helsingfors stads faktacentral
City of Helsinki Urban Facts

INKERINSUOMALAISTEN PALUUMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMEEN

TUULI ANNA MÄHÖNEN & ANU YIJÄLÄ

TUTKIMUSKATSAUKSIA
FORSKNINGSRAPPORTER
STUDY REPORTS

2016:7

KÄÄNNÖKSET
ÖVERSÄTTNING
TRANSLATIONS
Delingua Oy

TAITTO JA KUVIOT
OMBRYTTNING OCH FIGURER
GENERAL LAYOUT AND GRAPHS
Pirjo Lindfors

VALOKUVAT
FOTON
PHOTOS
Petri Lindfors, s. 17–38 ja takakansi
Anu Yijälä, s. 32
Tarja Sundström-Alku, etukansi

KANSI
PÄRM
COVER
Tarja Sundström-Alku

PAINO
TRYCKERI
PRINT
Edita Prima Oy, Helsinki 2016

PAINETTU
ISSN 1455-7266
ISBN 978-952-331-135-0

VERKOSSA
ISSN 1796-7236
ISBN 978-952-331-136-7

SISÄLLYS

Esipuhe	5
Förord	6
Foreword	7
Вступление	8
Kirjoittajilta	9
Av författarna	10
From the authors	11
От авторов	12
Tiivistelmä	13
Sammanfattning	14
Abstract	15
Краткий обзор	16
1. Inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen	17
2. Kotoutuminen: määritelmiä ja indikaattoreita	20
3. INPRES/LADA-hankkeen aineistot	23
4. Valmistautuminen maahanmuuttoon	26
5. Paluumuuttajien alkuvaiheen kotoutuminen	29
6. Paluumuuttajien pitkän aikavälin kotoutuminen	32
7. Paluumuuton vetävät ja työntävät tekijät	36
8. Yhteenveto ja käytännön suosituksia	38
Lähteet ja INPRES/LADA-hankkeen julkaisut	42

ESIPUHE

Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaineessa toteutettiin vuosien 2008–2014 aikana kaksi toisiinsa kytkeytyvää, Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta, joissa seurattiin samaa inkerinsuomalaisten paluumuuttajien joukkoa maahantuloa edeltävästä vaiheesta alkaen. Näissä nk. INPRES- ja LADA -projekteissa kerätyt lomake- ja haastatteluaineistot ovat sekä kotimaisesti että kansainvälisesti ainutlaatuisia. Aineistojen pohjalta voidaan tehdä päätelmiä paitsi paluumuuttajataustaisten maahanmuuttajien, myös muiden maahanmuuttajaryhmien kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Venäjänkieliset ovat Helsingin ja koko maan suurin maahanmuuttajaryhmä, ja merkittävä osa tämän ryhmän jäsenistä on paluumuuttajataustaisia. Tämän tutkimuksen haastatteluaineistojen osallistujat elivät tutkimushetkellä pääkaupunkiseudulla, mutta lomakeaineiston osallistujat asuivat ympäri Suomea. Tutkimuksessa tarkasteltujen sosiaalipsykologisten prosessien luonteen vuoksi tutkimuksesta tehdyt päätelmät ovat kuitenkin pitkälti yleistettävissä myös Helsingissä asuviin (inkerinsuomalaisiin) paluumuuttajiin ja venäjänkielisten ryhmään laajemminkin. Suomeen muuttaneiden lisäksi hankkeessa tutkittiin Venäjälle toistaiseksi jääneitä potentiaalisia paluumuuttajia: tutkimuksessa haastateltiin Pietariin ja Petroskoihin asumaan jääneitä inkerinsuomalaisia ja analysoitiin myös inkerinsuomalaisten yhdistyksen lehteä. Viimeksi mainittujen haastatteluaineistojen avulla oli mahdollista käsitellä Venäjältä Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa myös vetävien ja työntävien tekijöiden näkökulmasta.

INPRES- ja LADA -projektit tuottivat yli kaksikymmentä tieteellistä julkaisua, yhden sosiaalipsykologian väitöskirjan ja lisäksi useita pro gradu -tutkielmia. Tässä julkaisussa koetaan yhteen INPRES/LADA-kokonaishankkeen tuottamien osatutkimusten keskeisimmät tulokset. Julkaisun tavoitteena on tarjota viranomaisille, tutkijoille ja muille aiheesta kiinnostuneille yleistajuista, käytännön toimenpiteiden pohjaksi soveltuvaa tietoa. Tulosten julkistaminen juuri nyt on erittäin ajankohtaista, sillä inkerinsuomalaisten paluumuutto-ohjelma Suomeen päättyy heinäkuussa 2016. Tämän jälkeen inkerinsuomalaisten muutto on mahdollista tavanomaisten maahanmuuttoväylien kautta. Inkerinsuomalaisten pitkän aikavälin kotoutumisesta saatu seurantatieto auttaa tarkastelemaan kotoutumisprosessia kielen ja kulttuurin oppimista laajemmalla kannalta sekä näkemään keskeisimmät kotoutumista edistävät ja sitä vaikeuttavat seikat. Tieto tulee tarpeeseen, sillä maahanmuutto Suomeen kasvaa parhaillaan nopeinta vauhtia maamme historiassa.

Helsingissä huhtikuussa 2016

Henrik Lönnqvist
Vs. tutkimuspäällikkö

FÖRORD

Inom ämnet socialpsykologi vid Helsingfors universitet genomfördes under åren 2008–2014 två till varandra kopplade och av Finlands Akademi finansierade forskningsprojekt, som följde av ingermanlandsfinnar före emigreringsfasen. Formulär- och intervjumaterialet som samlades in i dessa så kallade INPRES- och LADA-projekt är både nationellt och internationellt unikt. Med hjälp av materialet kan slutsatser om viktiga integreringsfaktorer dras, inte bara om invandrare med återflyttarbakgrund, utan även om andra invandrargrupper.

De ryskspråkiga är den största invandrargruppen i Helsingfors och i hela landet, och en betydande del av medlemmarna i denna grupp har återflyttarbakgrund. Den här undersökningens intervjudeltagare levde vid undersökningstillfället i huvudstadsområdet, medan deltagarna i formulärmaterialet bodde på olika håll i Finland. På grund av de socialpsykologiska processernas karaktär i undersökningen kan forskningsresultaten i stor utsträckning även användas för generaliseringar i ett bredare perspektiv av de i Helsingfors boende återflyttarna (ingermanlandsfinnar) och den ryskspråkiga gruppen. Utöver forskning om dem som flyttat till Finland, undersöktes potentiella återflyttare som tillsvidare är kvar i Ryssland: intervjuer genomfördes med ingermanlandsfinnar som lever kvar i S:t Petersburg och Petrozavodsk och dessutom analyserades ingermanlandsfinnarnas föreningstidning. Med hjälp av det ovannämnda intervjumaterialet blev det även möjligt att behandla från Ryssland till Finland riktad invandring ur de attraherande och pådrivande faktorernas perspektiv.

INPRES- och LADA-projekten ledde till över tjugo vetenskapliga publikationer, en avhandling i socialpsykologi och dessutom flera pro gradu-avhandlingar. I denna skrift sammanfattas huvudresultaten av delundersökningarna i hela INPRES/LADA-projektet. Målet med utgivningen är att erbjuda myndigheter, forskare och andra av ämnet intresserade allmänbildande kunskap, som kan ligga till grund för praktiska åtgärder. Publiceringen av resultaten just nu är högaktuell eftersom ingermanlandsfinnarnas återflyttningsprogram till Finland avslutas i juli 2016. Efter detta går ingermanlandsfinnarnas flyttmöjligheter via de sedvanliga tillvägagångssätten för invandring. Uppgifterna från uppföljningen av ingermanlandsfinnarnas integration på lång sikt är ett bra hjälpmedel i granskningen av integrationsprocessen ur ett bredare perspektiv när det kommer till språk- och kulturinlärning samt huvudsakliga hinder eller försvårande omständigheter för integration. Denna kunskap är viktig, eftersom just nu ökar invandringen till Finland i snabbare takt än någonsin tidigare i vår historia.

Helsingfors, april 2016

Henrik Lönnqvist
Tf. forskningschef

FOREWORD

In 2008–2014, two interlinked research projects following the same group of Ingrian Finnish remigrants starting from the pre-migration stage were carried out in the unit of social psychology at the University of Helsinki. The projects were funded by the Academy of Finland. The survey and interview data gathered in these projects, referred to as INPRES and LADA, are unique, from a both domestic and international point of view. The data sets allow for drawing conclusions about factors which impact the integration of not only immigrants with a remigrant background, but also other immigrant groups.

Russian-speakers form the biggest immigrant group in Helsinki and the entire country, and a considerable portion of the members of this group are ethnic remigrants. When the research was conducted, the people who participated in the interviews lived in the Helsinki metropolitan area, but the people who took part in the surveys lived across the country. However, due to the nature of the social psychological processes examined in the study, the conclusions drawn on the basis of the research can also be generalised fairly broadly to (Ingrian Finnish) remigrants living in Helsinki and the group of Russian-speakers living in Finland in general. In addition to people who moved to Finland, the project studied potential remigrants who remained in Russia for the time being; interviews were conducted among Ingrian Finns who remained in St. Petersburg and Petrozavodsk, and the research also included an analysis of the newspaper of an Ingrian Finnish association. The material yielded by the last-mentioned interviews also allowed for studying immigration from Russia to Finland from the perspectives of pull and push factors.

The INPRES and LADA projects yielded more than twenty scientific publications, one doctoral thesis in the discipline of social psychology and several master's theses. This publication summarises the key findings of the different studies carried out under the entire INPRES/LADA project. The publication aims to provide authorities, researchers and other parties interested in the subject matter with information presented in a form that is easy to grasp and which can function as the basis for practical measures. Publishing the findings right now is very topical, given that the return migration programme for Ingrian Finns is set to end in July 2016. After this, Ingrian Finns can apply for a residence permit through the general residence permit system in Finland. The longitudinal data on the long-term integration of Ingrian Finns enables us to examine the integration process from a wider perspective than from the perspective of only language and culture acquisition. It also helps to identify the key factors that help or hinder the integration process. The information comes in handy, given that immigration to Finland is currently growing faster than ever before in our country's history.

Helsinki, April 2016

Henrik Lönnqvist
Acting Research Director

Вступление

В период 2008-2014 гг. на кафедре социальной психологии Университета Хельсинки было реализовано два взаимосвязанных, финансируемых Академией Финляндии исследовательских проекта, в рамках которых проводилось наблюдение за одной и той же группой репатриантов начиная с предшествующего иммиграции этапа. Материалы по данным проектам (INPRES и LADA), полученные в ходе анкетирования и опроса репатриантов, являются уникальными - как на международном уровне, так и для Финляндии. На основании материалов можно делать заключения о факторах, влияющих на адаптацию как ингерманландцев-репатриантов, так и других групп иммигрантов.

Русскоязычные граждане являются крупнейшей диаспорой не только в Хельсинки, но во всей стране, и её значительную часть составляют ингерманландцы, иммигрировавшие в Финляндию в статусе репатриантов. Участники исследования, с которыми проводились интервью, на момент проведения опроса жили в столичном регионе; участники анкетного опроса, в свою очередь, проживали в разных регионах Финляндии. Принимая во внимание социально-психологический характер исследуемых процессов, полученные в результате исследования заключения все-таки могут трактоваться весьма обобщённо и охватывать как репатриантов, проживающих в Хельсинки (ингерманландских финнов), так и русскоязычную диаспору в целом. Объектом исследования в рамках проекта были не только иммигрировавшие в Финляндию лица, но и потенциальные репатрианты, которые остались в России: были проведены интервью с ингерманландскими финнами, оставшимися в Санкт-Петербурге и Петрозаводске; была проанализирована также газета ассоциации ингерманландских финнов. Материалы, полученные в результате вышеупомянутых исследований, дали возможность рассмотреть иммиграцию из России в Финляндию также через призму движущих её факторов.

Результатами проектов INPRES и LADA стали свыше двадцати научных публикаций, одна диссертация на тему социальной психологии и множество дипломных исследовательских работ. Настоящая публикация включает основные части результатов исследований совокупного проекта INPRES/LADA. Цель публикации состоит в том, чтобы предоставить официальным лицам, исследователям и другим заинтересованным сторонам лёгкую для восприятия информацию, которая может быть использована для принятия практических мер. Публикация результатов именно сейчас является очень своевременной, поскольку программа репатриации в Финляндию завершается в июле 2016 года. Впоследствии ингерманландские финны смогут иммигрировать в страну на общих основаниях. Данные наблюдений, полученные за долгий период адаптации ингерманландских финнов к жизни в Финляндии, помогут в изучении процесса интеграции не только с точки зрения овладения языком и знакомства с культурой, но и в более широком аспекте. Кроме этого, полученная информация поможет выявить основные факторы, способствующие интеграции или препятствующие ей. Сведения будут востребованы, поскольку в настоящее время иммиграция в Финляндию является самой масштабной за всю историю страны.

Хельсинки, апрель 2016 года

Хенрик Лённkvист
старший руководитель отдела исследований

KIRJOITAJILTA

Tämä julkaisu perustuu Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella toimineen tutkimusryhmän monivuotisen työn tuloksiin. Lopuksi esitetystä lähdeluettelosta käy ilmi INPRES/LADA-hankkeessa¹ tutkittujen näkökulmien kirjo. Vaikka tähän julkaisuun on pyritty tiivistämään suuret linjat, suosittelemme tutustumista Helsingin yliopiston kirjaston kautta kaikille avoimiin tutkimusartikkeleihimme sekä hankkeessa tehtyihin opinnäytteisiin. Hankkeen tuloksia on koottu myös kansainväliselle lukijakunnalle Siirtolaisuusinstituutin tuoreessa julkaisussa (Mähönen 2015).

Haluamme kiittää hienosta yhteistyöstä koko tutkimusryhmää ja erityisesti kirjoittajakumppaneitamme Linda Arnoldia, Katrina Jurvaa, Mikko Ketokiveä, Sointu Leikasta, Karmela Liebkindiä, Jan-Erik Lönnqvistiä, Nicholas Prindivilleä, Elina Turjanmaata (o.s. Leinonen), Sirkku Varjosta ja Markku Verkasaloa. Suurin kiitos kuuluu hankkeen käynnistäjälle ja johtajalle, professori Inga Jasinskaja-Lahdelle.

Tässä kokoomajulkaisussa esitettyjen tutkimusten tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman tutkimuksen osallistujia: olemme hyvin kiitollisia kaikille heille. Kiitämme myös Suomen Akatemiaa mahdollisuudesta työskennellä tämän ainutlaatuisen tutkimusaineiston parissa.

Helsingissä 27. huhtikuuta 2016

Tuuli Anna Mähönen
Helsingin yliopiston Avoin yliopisto

Anu Yijälä
Helsingin kaupungin tietokeskus

---

¹ Suomen Akatemian tutkimusprojektit 123297 ja 257079: INPRES (Intervening at the pre-migration stage: Providing tools for promoting integration and adaptation) ja LADA (The long-term adaptation of diaspora migrants). Lisätietoja osoitteessa <http://blogs.helsinki.fi/inpres-project/>.

AV FÖRFATTARNA

Den här publikationen bygger på resultaten av den vid Helsingfors universitets socialvetenskapliga institution verksamma forskargruppens mångåriga arbete. Av källförteckningen som presenteras i slutet framgår det vida spektrumet av de undersökta perspektiven i INPRES/LADA-projektet². Även om vi med denna publikation har strävat efter att sammanfatta de stora dragen, rekommenderar vi läsaren att bekanta sig närmare med alla våra öppna forskningsartiklar samt lärdomsproven som gjorts inom projektet. Dessa finns tillgängliga i Helsingfors universitetsbibliotek. Projektresultaten finns även sammanfattade för en internationell läsekrets i Migrationsinstitutets färskna publikation (Mähönen 2015).

Vi vill tacka hela forskargruppen för det fina samarbetet och särskilt våra författarkompanjoner Linda Arnold, Katrina Jurva, Mikko Ketokivi, Sointu Leikas, Karmela Liebkind, Jan-Erik Lönnqvist, Nicholas Prindiville, Elina Turjanmaa (f.d. Leinonen), Sirkku Varjonen och Markku Verkasalo. Den största tacken går till projektets initiativtagare och ledare, professor Inga Jasinskaja-Lahti.

Forskningen som presenteras i denna sammanfattning skulle inte ha kunnat genomföras utan forskningsdeltagarna: vi är dem alla djupt tacksamma. Vi tackar även Finlands Akademi för möjligheten att få arbeta med ett unikt forskningsmaterial som detta.

Helsingfors, 27 april 2016

Tuuli Anna Mähönen
Öppna universitetet vid Helsingfors universitet

Anu Yijälä
Helsingfors stads Faktacentral

---

² Finlands Akademis forskningsprojekt 123297 och 257079: INPRES (Intervening at the pre-migration stage: Providing tools for promoting integration and adaptation) och LADA (The long-term adaptation of diaspora migrants). Mer information på adressen <http://blogs.helsinki.fi/inpres-project/>.

FROM THE AUTHORS

This publication is based on several years of work by our research team at the Department of Social Research, University of Helsinki. The bibliography presented at the end gives an indication of the range of perspectives studied in the INPRES/LADA project³. Although we have attempted to summarise the broad outline of the results obtained in this publication, we recommend the reader to have a look at our research articles and the theses completed in the project, which are freely available through the Helsinki University Library. The project's results have also been summarised for an international readership in a recent publication of the Institute of Migration (Mähönen 2015).

We want to thank the entire team of researchers and particularly our coauthors—Linda Arnold, Katrina Jurva, Mikko Ketokivi, Sointu Leikas, Karmela Liebkind, Jan-Erik Lönnqvist, Nicholas Prindiville, Elina Turjanmaa (née Leinonen), Sirku Varjonen and Markku Verkasalo—for the great cooperation. The biggest thanks belongs to the project's initiator and leader, Professor Inga Jasinskaja-Lahti.

The studies introduced in this collection would not have been possible without the people who took part in the research. We are very grateful to all of them. We also thank the Academy of Finland for the opportunity to work with this unique data.

Helsinki, 27 April 2016

Tuuli Anna Mähönen
Open University, University of Helsinki

Anu Yijälä
City of Helsinki Urban Facts

---

³ Research projects 123297 and 257079 of the Academy of Finland: INPRES (Intervening at the pre-migration stage: Providing tools for promoting integration and adaptation) and LADA (The long-term adaptation of diaspora migrants). For further information, go to <http://blogs.helsinki.fi/inpres-project/>.

От авторов

В основе настоящей публикации лежат результаты многолетней работы группы исследователей факультета социальных наук Университета Хельсинки. В конце представлен перечень источников, отражающий целый ряд мнений, ставших объектом исследований в рамках проекта INPRES/LADA⁴. Хотя в данной публикации мы постарались сжато представить основные направления, рекомендуем ознакомиться в библиотеке Университета Хельсинки с нашими научными статьями, а также, написанными в рамках проекта дипломными работами, которые доступны для всех желающих. Результаты проекта собраны также в свежей публикации Института миграции (Мяхёнен 2015), предназначенной для интернациональной читательской аудитории.

Выражаем благодарность за отличное сотрудничество всей исследовательской группе и особенно нашим партнёрам-авторам: Линде Арнольд, Катрине Юрва, Микко Кетокиви, Сойнту Лейкас, Кармеле Либкинд, Яну-Эрику Лённквист, Николасу Приндивилле, Элине Турьянмаа (бывшая Лейнонен), Сиркку Варьонен и Маркку Веркасало. Особой благодарности заслуживает инициатор и лидер проекта, профессор Инга Ясинская-Лахти.

Проведение исследований, о которых рассказывается в настоящей публикации, было бы невозможно без их участников, мы им всем очень благодарны! Благодарим также Академию Финляндии за возможность работать с таким уникальным исследовательским материалом.

Г. Хельсинки, 27.04.2016

Туули Анна Мяхёнен

Ану Юйяля

Открытый университет при Университете Хельсинки   Городской информационный центр Хельсинки

---

⁴ Исследовательские проекты Академии Финляндии под номерами 123297 и 257079: INPRES (Intervening at the pre-migration stage: Providing tools for promoting integration and adaptation) и LADA (The long-term adaptation of diaspora migrants). Подробнее по адресу: <http://blogs.helsinki.fi/inpres-project/>.

TIIVISTELMÄ

Julkaisussa esitetään katsaus inkerinsuomalaisten paluumuuttajien lyhyen ja pitkän aikavälin kotoutumiseen Suomen Akatemian rahoittaman INPRES/LADA-pitkittäistutkimushankkeen tulosten pohjalta. Tutkimus alkoi maahanmuuttoa edeltävästä vaiheesta ja jatkui noin kolmen vuoden päähän maahanmuutosta. Aineistoja kerättiin yhteensä kahdeksan: paluumuuttajien muuttoon valmistautumista ja kotoutumista tutkittiin neljän lomakeaineiston ja kolmen haastatteluaineiston avulla. Lisäksi kerättiin yksi haastatteluaineisto Venäjälle jääneiden potentiaalisten paluumuuttajien keskuudessa.

Kielitaidon ja työllistymisen kaltaisten kotoutumisen indikaattoreiden lisäksi kotoutumista tarkastellaan tässä julkaisussa psykologisesta ja sosiaalipsykologisesta näkökulmasta, keskittyen muuttajien hyvinvointiin, arvoihin ja asenteisiin, identiteetteihin ja sosiaalisiin suhteisiin sekä odotuksiin ja tulevaisuudennäkymiin. Tutkimustuloksia esitetään myös Venäjältä Suomeen suuntautuvan maahanmuuton vetävistä ja työntävistä tekijöistä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan kootusti todeta, että hyvinvoinnin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen näkökulmista tarkasteltuna paluumuuttajat ovat kotoutuneet Suomeen hyvin. Paluumuuttajat samaistuvat voimakkaasti sekä suomalaiseen yhteiskuntaan että venäläiseen kulttuuriin ja suhtautuvat myönteisesti tulevaisuuteensa Suomessa. Tärkeimmät paluumuuttopäätökseen vaikuttaneet tekijät liittyvät perhesuhteisiin sekä uramahdollisuuksiin. Työllistymiseen ja kielitaitoon liittyen on ilmennyt kuitenkin haasteita, ja myönteisistä odotuksistaan huolimatta kaikki paluumuuttajat eivät ole kokeneet tulleen kodelle suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä.

Kotoutumisen kannalta avaintekijöitä ovat paitsi kielitaito ja yhteiskunnassa toimimiseksi tarvittavat taidot, myös myönteiset kohtaamiset muuttajien ja enemmistöryhmän kesken. Miellyttävät kontaktikokemukset tukevat sopeutumista yhteiskuntaan sekä heijastuvat myönteisinä asenteina suomalaisenemmistöä ja muita maahanmuuttajaryhmiä kohtaan. Myös paluumuuttajien työllisyysmahdollisuuksien aktiivinen tukeminen on keskeistä, jottei alun perin korkeaa motivaatiota kotoutumiseen hukattaisi vuosien työttömyyden vuoksi.

SAMMANFATTNING

Återflyttade ingermanlandsfinnars integration i Finland

I publikationen presenteras en översikt av återflyttade ingermanlandsfinnars integration i Finland på kortare och längre sikt och den bygger på resultaten i det av Finlands Akademi finansierade longitudinella forskningsprojektet INPRES/LADA. Forskningen påbörjades före återflyttningsfasen och pågick till ungefär tre år efter återflytten. Material från åtta olika tillfällen samlades in: återflyttarnas flyttförberedelser och integrering undersöktes med hjälp av fyra olika formulär och tre intervjuer. Utöver detta samlades ett intervjumaterial in från i Ryssland kvarvarande potentiella återflyttare.

Förutom integrationsindikatorer som språkkunskaper och etablering på arbetsmarknaden granskas integreringen i denna skrift ur psykologiska och socialpsykologiska perspektiv, med fokus på välmående, värderingar och attityder, identitet och sociala relationer samt på förväntningar och framtidsutsikter. I forskningsresultaten presenteras även attraherande och pådrivande faktorer för från Ryssland till Finland riktad invandring.

Med forskningsresultaten kan vi sammanfattningsvis konstatera att sett utifrån välmående och anknytning till samhället har återflyttarnas integration i Finland varit bra. Återflyttarna identifierar sig starkt med både det finska samhället och den ryska kulturen och förhåller sig positiva till sin framtid i Finland. De avgörande faktorerna som påverkat beslutet om återflyttning handlar om familjeförhållanden och karriärmöjligheter. Vad gäller etablering på arbetsmarknaden och språkkunskaper har dock utmaningar funnits, och trots de positiva förväntningarna har inte alla återflyttare upplevt att de blivit behandlade som fullvärdiga medlemmar av det finska samhället.

Nyckelfaktorer för integrering är, förutom språkkunskaper och kunskaper om deltagande i samhällslivet, även positiva möten mellan återvändarna och majoritetsbefolkningen. Erfarenheter av ett gott bemötande stöder anpassningen till samhället samt reflekteras som positiva attityder gentemot den finska majoriteten och andra invandrargrupper. Även ett aktivt stödjande av återflyttarnas etableringsmöjligheter på arbetsmarknaden är centralt, så att den i början höga motivationsgraden för integrering inte går förlorad på grund av långtidsarbetslöshet.

ABSTRACT

Ingrian Finnish remigrants' integration in Finland

This publication presents an overview of the short- and long-term integration of Ingrian Finnish remigrants on the basis of the findings of the INPRES/LADA longitudinal research project, funded by the Academy of Finland. The research started at the pre-migration stage and continued for a period of approximately three years following the migration. Altogether eight sets of data were collected: the remigrants' preparation for the remigration and their integration was studied utilizing four survey data sets and three sets of interview data. In addition, one set of interviews was conducted among potential remigrants who remained in Russia.

In addition to integration indicators such as language skills and employment, the publication examines integration from a psychological and social psychological perspective, with a focus on the remigrants' well-being, values and attitudes, identities and social relationships as well as their expectations and future outlooks. Research findings are also presented in terms of the pull and push factors of immigration from Russia to Finland.

The research results allow for drawing the general conclusion that, from the perspectives of well-being and social integration, returning migrants have integrated well in Finland. The returnees identify strongly with both Finnish society and Russian culture and have a positive outlook on their future in Finland. The most important factors influencing the decision to re-migrate involved family relations and career opportunities. Challenges related to employment and language skills have nevertheless emerged and, despite their positive expectations, not all remigrants feel that they are treated as full members of Finnish society.

Regarding integration, key factors include not only language skills and the skills necessary for functioning in society, but also positive encounters with other migrants and the majority group. Pleasant contact experiences support integration into society and are reflected in positive attitudes towards the Finnish majority population and other immigrant groups living in Finland. Active support for the employment opportunities of remigrants is also essential in terms of avoiding a situation where the initially high motivation for integration is squandered due to years of unemployment.

Краткий обзор

Интеграция ингерманландцев-репатриантов в жизнь финского общества

В публикации представлен обзор краткого и длительного периода адаптации ингерманландцев-репатриантов на основании результатов проекта продольного исследования INPRES/LADA, финансируемого Академией Финляндии. Исследование началось на предшествующем иммиграции этапе и продолжалось около трёх лет с момента переселения. В общей сложности было собрано восемь видов материалов: подготовка репатриации ингерманландских финнов и их адаптация к жизни в Финляндии исследовались при помощи четырёх видов анкетирования и трёх видов интервью. Кроме этого, были опрошены оставшиеся в России потенциальные репатрианты, и полученные результаты составили отдельный вид материалов.

Помимо таких показателей адаптации, как языковые навыки и возможности трудоустройства, настоящая публикация рассматривает интеграцию в жизнь финского общества с точки зрения психологии и социальной психологии в частности. Особое внимание уделяется благополучию репатриантов, их ценностям и взглядам, идентичности и социальным отношениям, а также ожиданиям и взглядам на будущее. Результаты исследования представлены также в отношении тех аспектов, которые стали движущими факторами миграции из России в Финляндию.

Полученные сведения в целом дают основания утверждать, что с точки зрения благополучия и приверженности финскому обществу адаптация репатриантов прошла хорошо. Репатрианты чувствуют тесную связь как с финским обществом, так и с русской культурой и положительно относятся к своему будущему в Финляндии. Важнейшими факторами, повлиявшими на решение о репатриации, являются семейные связи и карьерные возможности. В отношении трудоустройства и владения языком возникли, тем не менее, некоторые трудности, и, несмотря на позитивные ожидания, не все репатрианты считают, что к ним относятся как к полноправным членам финского общества.

Ключевыми факторами с точки зрения адаптации к жизни в стране являются не только языковые навыки и умение взаимодействовать с другими членами финского социума, но и положительный опыт общения с мигрантами и преобладающей группой населения. Приятный опыт общения положительно сказывается на адаптации к жизни в стране и позитивно отражается на отношении к финскому большинству и другим группам иммигрантов. Ключевым аспектом является также активная поддержка возможностей трудоустройства репатриантов, которая необходима для того, чтобы избежать потери изначально высокой мотивации к адаптации, которая может стать следствием многолетней безработицы.

1. INKERINSUOMALAISTEN PALUUMUUTTO SUOMEEN

Suomeen suuntautuvalla etnisellä paluumuutolla tarkoitetaan sitä, että ”henkilöt, joilla on suomalaiset sukujuuret tai muuten läheinen yhteys Suomeen, voivat tietyin edellytyksin saada oleskeluluvan Suomeen”⁵. Paluumuuttoa on tapahtunut useista eri maista, kun entiset Suomen kansalaiset ja heidän jälkeläisensä ovat hakeutuneet Suomeen esimerkiksi Venäjältä, Ruotsista, Yhdysvalloista ja Kanadasta. Kun Suomessa puhutaan paluumuutosta, puhutaan kuitenkin useimmiten inkerinsuomalaisista paluumuuttajista. Inkerinsuomalaisilla tarkoitetaan Suomesta historialliselle Inkerinmaalle 1600-luvun alusta lähtien muuttaneiden suomalaisten jälkeläisiä. Inkerinmaaksi katsotaan alue, joka sijoittuu nykyään Pietarin ympäristön ja Viron alueelle. Myöhemmin inkerinsuomalaisia siirtyi osin vapaaehtoisesti ja osin pakotettuna asumaan laajemmalle alueelle: esimerkiksi Petroskoissa on vaikuttanut jo pitkään merkittävä inkerinsuomalaisyhteisö.

Yleisestä käytöstään huolimatta termi ”inkerinsuomalainen paluumuuttaja” on kaikkea muuta kuin yksioikoinen. Ensiksi, kaikki entisen Neuvostoliiton alueella asuvat tai sieltä muuttaneet suomalaistaustaiset henkilöt eivät ole inkerinsuomalaisia, vaan joukossa on esimerkiksi poliittisen kantansa vuoksi Venäjälle aikoinaan muuttaneiden suomalaisten jälkeläisiä. Toiseksi, inkerinsuomalaisten itsensä keskuudessa termejä inkeriläinen, inkerinsuomalainen ja suomalainen käytetään hyvin vaihtelevasti. Venäjällä ja entisessä Neuvostoliitossa suomalaistaustaisiin on tavallisesti viitattu yksinkertaisesti suomalaisina (Davydova 2003; Tiainen 2012), ja monet inkerinsuomalaiset luokittelevat itsensä suo-

5 Maahanmuuttovirasto, ks. <http://www.migri.fi/paluumuutto>

malaisiksi siinä missä Suomen suomalaisetkin (Varjonen ym. 2013). Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien etnisen identiteetin sisältö kuitenkin vaihtelee huomattavasti riippuen heidän taustoistaan sekä suomen kielen taidosta ja luterilaisen uskonnon merkityksestä (Kyntäjä 2001). Kolmanneksi on huomattava, että termi paluumuutto (remigration) viittaa kansainvälisissä yhteyksissä tyypillisesti tilanteisiin, joissa henkilö muuttaa takaisin lähtömaahansa oleskeltuaan merkittävän ajan toisessa maassa. Inkerinsuomalaisten tapauksessa tilanne on toinen, sillä heidän suomalaiset juurensa ulottuvat monissa tapauksissa usean sukupolven päähän. Vastaavia esimerkkejä löytyy kuitenkin myös muista diasporisista, eli sukupolvien ajan alkuperäisten kotiseutujensa ulkopuolella eläneistä etnisistä ryhmistä, jotka ovat saaneet paluumuutto-oikeuden (ks. esim. Brenick & Silbereisen 2012). Näistä mainittakoon esimerkiksi Volgan saksalaisten paluumuutto-oikeus Saksaan ja juutalaisten paluumuutto-oikeus Israeliin.

Presidentti Mauno Koiviston esityksestä Suomeen avattiin vuonna 1990 erityinen paluumuutto-ohjelma inkerinsuomalaisille eli entisen Neuvostoliiton alueella asuville henkilöille, joilla katsottiin olevan suomalaisia sukujuuria. Kattavia tieteellisiä katsauksia inkerinsuomalaisten historiaan ja suhteeseen Suomeen ovat esittäneet esimerkiksi Toivo Flink (2010, 2012) ja Helena Miettinen (2004). Tässä yhteydessä voidaan tiivistetysti mainita kaksi keskeistä syytä inkerinsuomalaisten paluumuutto-ohjelman rakentamiseen: inkerinsuomalaisten Neuvostoliitossa kokema syrjintä sekä niin sanottu kunniavelka, jota Suomen valtio koki suhteessa inkerinsuomalaisiin. Toisen maailmansodan aikana merkittävä osa inkerinsuomalaisista osallistui taisteluihin Suomen armeijan osana, mutta vastoin heille tehtyä lupaus, armeijassa palvelleet ja Suomeen pakolaisina siirtyneet inkerinsuomalaiset palautettiin Neuvostoliittoon sodan jälkeen Neuvostoliiton vaatimuksista johtuen.

Suomessa inkerinsuomalaisten paluumuuttoon suhtauduttiin poliittisella tasolla aluksi myönteisesti. Jo pian alkoi kuitenkin kuulua myös kriittisiä äänenpainoja liittyen inkerinsuomalaisten kotoutumisen haasteisiin ja erityisesti puutteelliseen suomen kielen taitoon (Davydova 2010; Heikkinen 2001; Mähönen ym. 2015). Heikkinen (2003, 160) on kutsunut tilannetta paluumuuton paradoksiksi: ”kun Suomeen odotettiin suomalaisia, tänne tulikin tuhansia venäläisiä”. Vuosien mittaan paluumuuttokriteerejä tiukennettiin olennaisesti esimerkiksi lisäämällä kielitaitovaatimuksia ja edellyttämällä hakijalta vähintään yhtä suomalaista isovanhempaa.

Vuonna 2010 Suomen hallitus päätti lopettaa inkerinsuomalaisille tarkoitetun erityisen paluumuutto-ohjelman vedoten siihen, että suurin osa suomalaisiksi samaistuvista ja paluumuutto-ohjelman puitteissa muuttamaan haluavista oli jo niin tehnyt. Hallituksen esityksessä nostettiin esiin myös paluumuuttojärjestelmän hallinnollinen raskaus ja odotusajan kohtuuton pituus muuttajan kannalta (ks. tarkemmin HE 252/2010 vp). Näin ollen katsottiin, että Venäjältä Suomeen suuntautuva muutto jatkuu kesän 2016 jälkeen ainoastaan muiden maahanmuuttosyiden, kuten työn tai perhesuhteiden, perusteella. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan noin Suomeen on muuttanut paluumuutto-ohjelman aikana n. 30–35 000 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa perheenjäsenineen (Migri 2016). Inkerinsuomalaiset muodostavat merkittävän osan Suomen venäjänkielisestä väestöstä, joka on maamme suurin vieraskielinen ryhmä noin 22 prosentin osuudella (Tilastokeskus 2016). Suomen koko vieraskielisestä väestöstä 27 prosenttia asuu Helsingissä. Vuoden 2015 alussa Helsingin väestöstä 13,5 prosenttia oli vieraskielisiä ja 13,8 prosenttia syntyperältään ulkomaalaisia. Selvästi suurimman (20 %) vieraskielisten ryhmän myös Helsingissä muodostavat venäjää (20 %), viroa (14 %) ja somalia (9 %) puhuvat. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2015). Sekä venäjän- että vironkielisissä on suuri määrä etnisiä paluumuutta-

jaa, mistä syystä inkerinsuomalaisten paluumuuttajien pitkän ajan kotoutumista kuvaava tieto on erityisen arvokasta niin Helsingin kaupungin kuin koko Suomenkin maahanmuuttoviranomaisten päätöksenteon tueksi.

Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vaihtelee suuresti sekä maahanmuuton perusteen että muuttajien etnisen ja kulttuuritaustan mukaan. Pakolaisiin on tyypillisesti suhtauduttu keskimäärin kielteisemmin kuin työperäisiin maahanmuuttajiin, ja kulttuurisesti etäisempiin ryhmiin kielteisemmin kuin suomalaisenemmistöä kulttuurisesti lähellä oleviin ryhmiin (Jaakkola 2009). Kulttuurisista samankaltaisuuksista huolimatta venäjänkieliset ovat Suomessa yksi kielteisimpien asenteiden kohteista (Jaakkola 2009), ja näillä kielteisillä asenteilla on pitkät historialliset juuret (Jerman 2009, 104). Vaikka enemmistösuomalaiset suhtautuvat kulttuuritaustaltaan ja luterilaiselta uskonnoltaan heitä lähellä oleviin inkerinsuomalaisiin keskimäärin muita Venäjältä muuttaneita myönteisemmin (Liebkind ym. 2004), inkerinsuomalaiset sekoitetaan usein venäläisiin. Tämä puolestaan johtaa siihen, että inkerinsuomalaiset altistuvat samalle etniselle syrjinnälle, jonka uhreiksi joutuu huomattava osa Suomen venäjänkielisistä maahanmuuttajista (EU-MIDIS 2009; Larja ym. 2012).

Kuten alla kerrotaan tarkemmin, myös INPRES/LADA-tutkimushankkeen osallistujat kertoivat tullessa kohdeksi suomalaisena Venäjällä, mutta venäläisenä Suomessa (Varjonen ym. 2013; ks. myös Tiaynen 2012). Inkerinsuomalaiset tarjoavatkin erittäin kiinnostavan näkökulman siihen, millaista kulttuurisesti läheisen, mutta syrjittyyn vähemmistöön rinnastetun ryhmän on kotoutua Suomeen. Inkerinsuomalaisten tapaus on kiinnostava myös siitä näkökulmasta, että vuonna 2013 julkaistussa Suomen maahanmuuttostrategiasa linjataan, että maahan kaivataan ”maahamme pysyvämmiin jäävää, osaavaa työvoimaa”⁶ – esimerkiksi juuri inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kaltaisia tulijoita. Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kotoutumisprosessin kokonaisvaltainen analysointi tuottaa arvokasta tietoa, joka on sovellettavissa myös muun Venäjältä Suomeen suuntautuvan muuton sekä laajemman vapaaehtoisen maahanmuuton konteksteihin. Aloitamme esittelemällä keskeiset käsitteet sekä indikaattorit, joiden kautta kotoutumisen etenemistä on tämän hankkeen puitteissa tarkasteltu.

6 <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>

2. KOTOUTUMINEN: MÄÄRITELMIÄ JA INDIKAATTOREITA

Suomessa maahanmuuttajien integraatiosta käytetään yleensä termiä kotoutuminen. Helsingin kaupungin rakentamassa, maahanmuuttajille suunnatussa Infopankki.fi-verkkopalvelussa kotoutuminen määritellään seuraavasti: *"Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että asetut Suomeen ja opit tietoja ja taitoja, joita tarvitset suomalaisessa yhteiskunnassa. Tässä auttaa esimerkiksi se, että opit kieltä, löydät työpaikan tai opiskelupaikan ja saat kontakteja suomalaiseen yhteiskuntaan."* Samoihin seikkoihin keskittyy kotoutumisen määritelmässään myös työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimiva Kotouttamisen osaamiskeskus⁷, joka on tarkentanut määritelmää linjaamalla maahanmuuttajien kotoutumisen seurantaan varten yksitoista eri osa-aluetta. Osa-alueet indikaattoreineen sekä niiden suhde INPRES/LADA-hankkeessa tutkittuihin asioihin on tiivistetty taulukkoon 1.

---

⁷ www.kotouttaminen.fi

Taulukko 1. Kotouttamisen osaamiskeskusten linjaamat kotoutumisen indikaattorit suhteessa INPRES/LADA-hankkeessa tutkittuihin muuttajiin

Kotoutumisen osa-alueet	Tarkemmat indikaattorit*	INPRES/LADA-hankkeessa tutkittua
Maahanmuuttajien kotoutuminen	Kokemus kotoutumisesta ja viihtymisestä	<ul style="list-style-type: none"> • Arvio sopeutumisen kestosta • Odotukset ja niiden toteutuminen • Tyytyväisyys maahanmuuttopäätökseen
Osallistuminen työmarkkinoille	Erilaiset työllisyysasteen indikaattorit ja kokemus sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön	<ul style="list-style-type: none"> • Tämänhetkinen työtilanne • Kokemus sijoittumisesta koulutusta vastaavaan työhön • Tyytyväisyys ammatilliseen asemaan
Yhteiskunnallinen osallistuminen	Erilaiset aktiivisuuden indikaattorit ja kokemus osallisuudesta	<ul style="list-style-type: none"> • Samaistuminen yhteiskuntaan • Kokemus siitä, voiko tulla nähdyksi yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä • Oman ryhmän koettu status, asema • Halukkuus parantaa oman ryhmän asemaa
Turvallisuus	Kokemus turvallisuudesta ja poliisin tietoon tulleiden rasististen rikosten määrä	<ul style="list-style-type: none"> • Odotukset elämästä Venäjällä / Suomessa (yhtenä osa-alueena turvallisuus) • Turvallisuuden arvostus
Syrjimättömyys	Syrjintää kokeneiden osuus	<ul style="list-style-type: none"> • Henkilökohtaiset syrjintäkokemukset ja kokemus oman ryhmän syrjityksi tulemisesta
Kielitaito	YKI3-kielitaitotason saavuttaminen ja kokemus omasta kielitaidon riittävydestä	<ul style="list-style-type: none"> • Oma arvio suomen kielen taidosta (ymmärtäminen, puhuminen, lukeminen ja kirjoittaminen)
Koulutus ja osaaminen	Erilaiset koulutukseen osallistumisen ja koulutuksen keskeyttämisen indikaattorit	<ul style="list-style-type: none"> • Suomessa suoritetun koulutuksen määrä
Sosio-ekonomiset tekijät	Käytettävissä olevat varat, pienituloisuusaste ja asu-misolosuhteet	<ul style="list-style-type: none"> • Kokemus perheen tulojen riittävydestä
Terveys	(Indikaattoreita ei vielä määritelty)	<ul style="list-style-type: none"> • Itse raportoitu hyvinvointi (stressi, emotionaalinen tasapaino, tyytyväisyys elämään, itsetunto)
Kantaväestön ja maahanmuuttajien väliset asenteet	Asenteet suomalaista enemmistöryhmää ja muita maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan	<ul style="list-style-type: none"> • Asenteet suomalaista enemmistöryhmää ja muita maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan
Julkinen palvelujärjestelmä	Erialaisten kotoutumiseen tähtäävien toimenpiteiden ja palveluiden määrä	

*Tiivistetty esitys: indikaattorit esitellään kokonaisuudessaan osoitteesta www.kotouttaminen.fi.

Kuten taulukosta käy ilmi, julkisen palvelujärjestelmän toimivuutta lukuun ottamatta kaikki ministeriön linjaamat kotoutumisen indikaattorit olivat tavalla tai toisella mukana myös INPRES/LADA-tutkimushankkeessa. Hankkeen puitteissa kiinnitettiin huomiota myös kontakteihin suomalaisenemmistön kanssa: tämä seikka ei korostu ministeriön kotoutumisindikaattoreissa, mutta nostetaan esiin esimerkiksi yllä mainitussa Helsingin kaupungin antamassa kotoutumisen määritelmässä. INPRES/LADA-hankkeen painopiste oli paluumuuttajien omien kokemusten kartoittamisessa – ei ns. objektiivisemmissä indikaattoreissa kuten kielitaitotason arvioinnissa tai rikostuomion saaneissa syrjintätapauksissa. Esimerkiksi kielitaidosta ja sosioekonomisista tekijöistä hankkeessa kerättiin kuvailevaa tietoa, kun taas varsinainen tutkimuksellinen kiinnostuksen kohde liittyi kotoutumisen sujumista ennustaviin tekijöihin ja erityisesti akkulturaation käsitteeseen. Akkulturaatiolla tarkoitetaan yksilössä, hänen identiteeteissään, kokemuksissaan ja asenteissaan tapahtuvia muutoksia kulttuurien kohtaamisen seurauksena (ks. esim. Berry 1997). Akkulturaatio on kaksisuuntainen prosessi, jossa maahanmuuttaja sopeutuu uuden kotimaansa kulttuuriin, mutta myös maan valtaväestö sopeutuu uudenlaiseen tilanteeseen, jossa maan väestö koostuu kulttuurisilta taustoiltaan erilaisista ihmisistä. Tässä tutkimuksessa keskityimme akkulturaatioprosessin tarkasteluun maahanmuuttajien näkökulmasta.

Akkulturaatiopsykologisissa tutkimuksissa fokus on tyypillisesti maahanmuuton jälkeisessä vaiheessa, jolloin tarkastellaan yksilön fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, käyttäytymiseen sekä identiteetteihin ja asenteisiin liittyviä muutoksia. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna onnistuneen akkulturaatioprosessin läpikäynyttä, uuteen kotimaahansa sopeutunutta maahanmuuttajaa voisi kuvailla esimerkiksi tasapainoiseksi ja hyvinvoivaksi, kiinteät suhteet sekä omaan etniseen ryhmäänsä että enemmistöväestöön solmineeksi aktiiviseksi kansalaiseksi, joka suhtautuu myönteisesti toisiin kulttuuriryhmiin ja on valmis vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Useat kansainväliset vertailevat tutkimukset ovat osoittaneet, että onnistuneen kotoutumisen kannalta on keskeistä sekä säilyttää yhteys lähtömaan kulttuuriin että saada uudessa maassa kokemuksia rakentavista kohtaamisista kansallisen enemmistöryhmän jäsenten kanssa (esim. Berry ym. 2006; Ward & Kennedy 1999). Nämä psykologisen tason lähestymistavat eivät toki ole ristiriidassa konkreettisempien kotoutumisen indikaattorien kanssa, vaan täydentävät niitä.

Tässä julkaisussa INPRES/LADA-hankkeen tulokset on pyritty tiivistämään yleistajuisesti, käytännön kotouttamistyöhön sopivalla tavalla. Tästä syystä Suomessa käytetty kotoutumisen käsite rinnastetaan tässä yhteydessä laajempaan akkulturaation käsitteeseen, tavoitteena tarkastella monipuolisesti paluumuuttajien kotoutumisprosessiin liittyviä tekijöitä. Joitakin keskeisiä tunnuslukuja esitellään numeerisessa muodossa, mutta pääosin tiedot on pyritty tiivistämään sanallisesti kuvaillen. Tarkemmat yksityiskohdat kuvailevista tunnusluvuista ja käytetyistä tilastollisista tutkimusmenetelmistä löytyvät viitatuista alkuperäisjulkaisuistamme. Ennen siirtymistä varsinaisiin tuloksiin esitellään kuitenkin hankkeessamme käytetyt tutkimusaineistot.

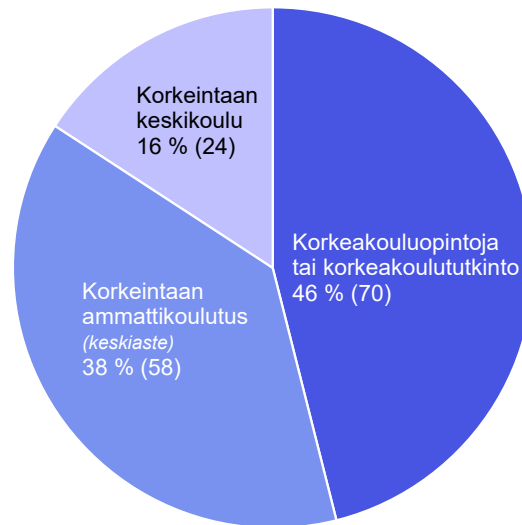

3. INPRES/LADA-HANKKEEN AINEISTOT

Tässä julkaisussa esitelty Suomen Akatemian rahoittama INPRES/LADA-tutkimushanke alkoi INPRES-projektista, joka toteutettiin vuosina 2008–2011 Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaineessa professori Inga Jasinskaja-Lahden johdolla. INPRES-projektin tavoitteena oli tutkia paluumuuttajia jo maahantuloa edeltävästä vaiheesta lähtien ja seurata heidän kotoutumisprosessiaan kahdessa aikapisteessä Suomeen muuton jälkeen. INPRES-projektin puitteissa kerättiin yhteensä kolme lomakeaineistoa ja kolme haastatteluaineistoa, joista ensimmäiset kerättiin Venäjällä maahanmuuttoa edeltävässä vaiheessa. Hanke sai vuosina 2012–2014 jatkoa toisesta Suomen Akatemian rahoittamasta tutkimusprojektista: LADA-projektissa tutkijatohtori Tuuli Anna Mähönen keräsi seurantaaineiston jatkoksi vielä yhden lomakeaineiston. Kotoutumisprosessin seuraamisen lisäksi tavoitteena oli saada tietoa Venäjältä Suomeen suuntautuvan maahanmuuton vetävistä ja työntävistä tekijöistä, mistä syystä LADA-projektissa kerättiin myös yksi haastatteluaineisto Venäjällä paluumuuttopäätöstään vielä pohtivien keskuudessa. Lisäksi tutkimuksessa analysoitiin inkerinsuomalaisten yhdistyksen lehteä Uutisia Inkeristä.

INPRES/LADA-seurantatutkimuksen ensimmäinen alkumittaus toteutettiin Venäjällä Pietarissa, Petroskoissa ja Hatsinassa vuonna 2008. Tutkimuksen osallistujat tavoitettiin pääosin maahanmuuttoviranomaisten järjestämiltä suomen kielen kurseilta. Tuolloin lomaketutkimukseen osallistui 225 potentiaalista inkerinsuomalaista paluumuuttajaa. Kaikki vastaajat olivat aikuisia (keski-ikä 44 vuotta), ja enemmistö heistä oli naisia (ks. tarkemmin taulukko 2). Tutkitut paluumuuttajat olivat usein pitkälle koulutettuja: opintoja oli takana keskimäärin 13,5 vuotta (ks. Kuvio 1). Nuoremmat vastaajat olivat hieman pidemmälle koulutettuja kuin eläkeikäiset.

Kuvio 1. Paluumuuttajien koulutustaso Suomeen muuttaessa

Ensimmäinen seuranta-aineisto Suomeen muuttaneiden keskuudessa kerättiin syyskuun 2009 ja huhtikuun 2010 välisenä aikana. Tällöin, kuten myöhemmissäkin seurantavaiheissa, paluumuuttajien yhteystiedot saatiin Väestörekisterikeskuksesta. Johtuen siitä, että asunnon löytäminen oli yhtenä edellytyksenä Suomeen muutolle, samoilla kielikursseilakin olleet paluumuuttajat tulivat Suomeen hieman eri aikoihin. Näin ollen aineistonkeruu pitkittyi, sillä tavoitteena oli saada seurantaan mukaan mahdollisimman moni ensimmäiseen aineistonkeruuseen osallistunut. Tässä vaiheessa paluumuuttajat olivat asuneet Suomessa noin puolesta vuodesta vuoteen. Toinen seuranta-aineisto kerättiin joulukuun 2011 ja huhtikuun 2012 välisenä aikana, jolloin muuttaneet olivat asuneet Suomessa noin kaksi vuotta. INPRES-projekti sai jatkoa LADA-projektista, jonka puitteissa kerättiin viimeinen seuranta-aineisto syys-joulukuussa 2013. Tässä vaiheessa paluumuuttajat olivat asuneet maassa keskimäärin noin kolme vuotta. Taulukossa 2 on esitelty tarkempia kuvailevia tunnuslukuja tutkimukseen osallistuneista eri aikapisteissä.

Taulukko 2. Seurantatutkimukseen osallistuneiden demografisia taustatietoja

Muuttaja	Alkumittaus (N = 225)	1. seuranta (N = 155)	2. seuranta (N = 133)	3. seuranta (N = 85)
Keski-ikä (vuotta)	44,3	45,5	46,3	49,3
Sukupuoli (% naisia)	67	72	73	73
Siviilisäätö*				
Avo- tai avioliitossa (%)	62	62	62	61
Naimaton (%)	20	14	15	14
Perheen taloudellinen tilanne (1 = rahat riittävät hyvin – 5 = ei tule toimeen)				
Keskiarvo	3,0	3,4	3,4	3,2
Keskihajonta	1,0	1,0	0,9	1,0
* Alkumittauksen vastaajista 25 prosentilla ei ollut lapsia, 29 prosentilla oli 1 lapsi ja 36 prosentilla kaksi tai useampi lapsi. Lasten lukumäärää ei kysytty hankkeen muissa vaiheissa.				

Tutkimuksen ensimmäisessä seurantapisteessä vastausprosentti oli erittäin korkea: 95 prosenttia kaikista Suomeen muuttaneista alkumittaukseen osallistuneista inkerinsuomalaisista osallistui tähän vaiheeseen. Tämän jälkeen vastausprosentti pieneni, mutta vielä hankkeen viimeisessäkin seurantavaiheessa 76 prosenttia yhteensä 112:sta edellisessä seurantavaiheessa tutkimusluvan antaneista vastaajista osallistui tutkimukseen. Kaiken kaikkiaan vastausprosenttia voidaan siis pitää hyvänä. Eri osatutkimusten yhteydessä tehdyt monipuoliset katoanalyysit osoittivat, että kato oli satunnaista: eri vaiheissa osallistuneiden välillä ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja esimerkiksi kielitaidon, iän, sukupuolen, hyvinvoinnin, identiteettien tai asenteiden suhteen.

Kuten edellä todettiin, INPRES/LADA-hankkeen aikana kerättiin myös laadullista pitkittäisaineistoa. Haastateltavat tavoitettiin lomaketutkimukseen osallistuneiden keskuudesta: potentiaalisia haastateltavia pyydettiin ilmaisemaan kiinnostuksensa osallistua mahdolliseen haastatteluun ensimmäisen tutkimuslomakkeen palauttaessaan. Ryhmissä tehtäviin nk. fokusryhmähaastatteluihin osallistui kaikkiaan 26 paluumuuttajaa, joista enemmistö oli naisia. Fokusryhmiä järjestettiin kaiken kaikkiaan kahdeksan. Maahanmuuttoa edeltävässä vaiheessa vuonna 2008 järjestettiin Venäjällä yhteensä neljä ryhmähaastattelua, joista yksi Petroskoissa ja kolme Pietarin alueella. Tällöin kuhunkin haastatteluryhmään osallistui kuudesta seitsemään henkilöä. Maahanmuuton jälkeen vuonna 2010 järjestettiin Helsingissä yhteensä kolme ryhmähaastattelua, joista kussakin oli kolmesta viiteen osallistujaa. Viimeinen, kuuden osallistujan ryhmähaastattelu toteutettiin Helsingissä vuonna 2014. Kaikki vuosina 2010 ja 2014 haastatellut olivat osallistuneet ryhmähaastatteluihin myös vuonna 2008. Haastatteluissa keskusteltiin identiteetteihin, sopeutumiseen ja ryhmienvälisiin suhteisiin liittyvistä teemoista.

Hankkeen loppuvaiheessa haluttiin saada tietoa myös Venäjälle jääneiden potentiaalisten paluumuuttajien tilanteesta. Koska lomaketutkimuksen alkumittaukseen osallistuneiden, vielä Venäjällä asuneiden inkerinsuomalaisten yhteystietoja ei enää tässä vaiheessa ollut mahdollista saada vertailuaineiston keräämistä varten, päädyttiin keräämään laadullista haastatteluaineistoa Pietarissa ja Petroskoissa asuvien inkerinsuomalaisten keskuudessa. Tämä viimeinen aineisto koostui neljästä puolistrukturoidusta fokusryhmä-, pari- ja yksilöhaastattelusta, jotka toteutettiin kahdessa petroskoilaisessa oppilaitoksessa ja Inkerin liitossa Pietarissa. Haastattelukysymykset liittyivät suomalaisen identiteetin merkitykseen ja ylläpitoon Venäjällä, muutto- tai jäämispäätöksen pohdiskeluun sekä paluumuuton koettuihin seurauksiin Venäjän inkerinsuomalaisen yhteisön kannalta.

Tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti kaikkiin tutkimuksen vaiheisiin osallistuminen oli vapaaehtoista ja täysin luottamuksellista, eikä tutkimuksen tuloksista voi tunnistaa yksittäisiä osallistujia. Tutkimusaineistot säilytetään Helsingin yliopiston ja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan suositusten mukaisesti, ja niihin on pääsy vain tutkimusryhmän jäsenillä.

Seuraavaksi siirrymme tutkimustuloksiin, jotka käsitellään kronologisesti tutkimushankkeen etenemisen mukaan sekä eri tutkimusvaiheissa saatuja tuloksia yhteen vetäen. Aloitamme käsittelyn maahanmuuttoa edeltävästä vaiheesta.

4. VALMISTAUTUMINEN MAAHANMUUTTOON

Niin maahanmuuttotutkimuksessa kuin käytännön kotouttamistoimissakin jää usein si-
vuun se tosiseikka, että muuttajat alkavat valmistautua tulevaan maahanmuuttoon ja sii-
tä johtuvaan elämänmuutokseen jo hyvissä ajoin ennen varsinaista muuttopäivää. Maa-
hanmuuttopäätöstä saatetaan kypsyttellä kauankin, ja valmistautumista tehdään niin käy-
tännön järjestelyiden kuin ajatusten ja tunteidenkin tasolla. Tässä orientaativaiheessa
olennaisia ovat sopeutumisen kannalta tärkeiden tietojen ja taitojen hankkiminen sekä
kokemukset tulevasta kotimaasta. Tabor ja Milfont (2011) ovat muotoilleet työperäisten
maahanmuuttajien kokemusten pohjalta vaihemallin, joka kuvaa vapaaehtoisten muut-
tajien läpikäymää psykologista prosessia muuttoa edeltävästä vaiheesta alkaen.

Alustavassa *harkintavaiheessa* onnistuneen maahanmuuttoprosessin kannalta keskeisiä
ovat muuttajien mielestä yksilölliset ominaisuudet ja elämäntilanne, kuten perhesuhteet
sekä muuttajan oma myönteinen asenne ja halukkuus kokea uusia asioita. Mikäli harkin-
ta etenee varsinaiseen *suunnitteluvaiheeseen*, keskeisiksi nousevat henkilökohtaisten teki-
jöiden lisäksi myös yhteiskunnallisen tason tekijät. Yhteiskunnallisella tasolla arvioidaan
esimerkiksi lähtö- ja kohdemaan turvallisuutta, yhteiskuntajärjestelmän toimivuutta ja
ympäristöä, kun taas henkilökohtaisella tasolla pohditaan muuton vaikutuksia työmah-
dollisuuksien ja perheen hyvinvoinnin kannalta. Varsinaisen *toimintavaiheen* kannalta
leimallista on elämänmuutokseen ja maahanmuutosta johtuvien käytännön asioiden hoi-
tamiseen liittyvä stressi sekä sen säätelykeinot. Muuton jälkeisen akkulturaatioprosessin

kannalta tärkeimmät tekijät puolestaan liittyvät henkisen hyvinvoinnin ylläpitoon suuren elämänmuutoksen jälkeen sekä arjessa pärjäämiseksi tarvittavien tietojen, taitojen ja elinkeinon hankkimiseen. (Tabor & Milfont 2011.)

Seuraavaksi kuvataan INPRES/LADA-hankkeeseen osallistuneiden elämäntilannetta muuttoa edeltävässä vaiheessa sekä tarkastellaan erilaisten yksilötekijöiden yhteyksiä muuttajien tulevaa sopeutumistaan koskeviin odotuksiin. Luvuissa 5–6 puolestaan keskitytään kotoutumisen sujumiseen pian maahantulon jälkeen sekä pidemmällä aikavälillä, keskittyen Taborin ja Milfontin (2011) edellä mainitsemiin keskeisiin tekijöihin.

Uuteen maahan muutettaessa tulijoiden ennakkotiedot ovat usein puutteellisia, eikä kontakteja maan enemmistöväestöön ole vielä ehtinyt syntyä. Tässä mielessä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ovat kuitenkin poikkeuksellinen ryhmä: lähes kaikki lomakeaineiston tutkituista potentiaalisista muuttajista olivat vierailleet Suomessa aiemmin, ja useimmat kokivat kontaktit Suomen enemmistösuomalaisiin erittäin mielekkäinä. Maahanmuuttoa edeltävässä vaiheessa sekä (inkerin)suomalaisuuteen että venäläisyyteen samaistuttiin voimakkaasti, ja Suomen suomalaisväestöön suhtauduttiin erittäin myönteisesti. Vastaajat odottivat tulevansa muuttonsa jälkeen hyvin kohdelluksi ja odottivat kohtaavansa syrjintää vain vähän. Mitä tulee maahanmuuton jälkeiseen sopeutumiseen ja kulttuurien kohtaamiseen liittyviin haasteisiin, vastaajat kokivat tietonsa niistä keskimäärin melko hyviksi. Oma suomen kielen taito arvioitiin tyypillisesti keskitasoiseksi. Kaikki olivat opiskelleet suomea vähintään kahden kuukauden ajan, ja merkittävä osa vastanneista oli opiskellut kieltä 3–6 kuukautta (33 %) tai 6–12 kuukautta (28 %) ennen Suomeen muuttoa. Tuleva muutto koettiin melko stressaavana elämäntilanteena, mutta suurin osa vastaajista koki saaneensa tukea muuttoon valmistautumiseen. Sopeutumisen Suomeen odotettiin sujuvan hyvin: yhteensä 53 prosenttia vastaajista arvioi Suomeen sopeutumisen kestävän 1–3 vuotta, ja 37 prosenttia vastaajista arvioi sopeutumisen vievän vain joistain kuukausista vuoteen.

Kansainvälisen tutkimustiedon valossa näyttää siltä, että muuttajien odotukset ja maahanmuuttoa edeltävät asenteet vaikuttavat selvästi akkulturaatioprosessin myöhempään kulkuun, erityisesti pian maahantulon jälkeen (ks. esim. Tartakovsky 2007; 2012). Siksi viimeaikaisissa tutkimuksissa onkin alettu huomioida maahanmuuttoa edeltävässä vaiheessa (eli nk. pre-akkulturaatiovaiheessa) tapahtuvan sopeutumisen merkitys kotoutumisen kannalta. Anu Yijälä (2012) tarkasteli INPRES-hankkeeseen kytkeytyneessä väitöstudiumuksessaan paluumuuttojonossa olevia, vielä Venäjällä asuvia inkerinsuomalaisia ja heidän perheenjäseniään. Tulokset osoittivat, että tutkitut alkoivat valmistautua tulevaan muuttoonsa jo hyvissä ajoin ennen varsinaista muuttoa. Muuttajien psykologinen valmistautuminen ilmeni useilla eri elämänalueilla.

Maahanmuuttoa edeltävää vaihetta tarkasteltiin hankkeemme kolmessa osatutkimuksessa. Ensimmäisessä osatutkimuksessa (Yijälä & Jasinskaja-Lahti 2010) oltiin kiinnostuneita muuttajien akkulturaatioasenteista: siitä, kuinka tärkeänä potentiaalinen muuttaja piti venäläisen kulttuuriperintönsä säilyttämistä ja/tai kontaktien rakentamista Suomen suomalaiseen valtaväestöön. Koska tutkittujen inkerinsuomalaisten perheet olivat asuneet Venäjällä sukupolvien ajan, oltiin kiinnostuneita myös venäläisen kulttuuriperintön säilyttämisestä. Berryn (1997) teorian mukaisesti kukin vastaaja voitiin sijoittaa yhteen neljästä ryhmästä sen mukaan, kuinka tärkeäksi vastaaja koki toisaalta venäläisen kulttuurin säilyttämisen Suomessa ja toisaalta kontaktit suomalaiseen valtaväestöön. Valtaosa (67 %) potentiaalisista maahanmuuttajista kannatti ns. integraatioasennetta, eli heille oli tärkeää niin venäläisen kulttuurin säilyttäminen kuin kontaktien rakentaminen suomalaiseen valtaväestöön. Viidesosa (20 %) tutkituista kannatti assimilaatioasennetta, eli Suomen suomalaisen kulttuurin omaksuminen nähtiin tärkeäksi, muttei niinkään pidetty tärkeänä venä-

läisen kulttuurin ylläpitämistä. Vain harva kannatti separaatioasennetta eli pelkän venäläisen kulttuurin säilyttämistä ja Suomen suomalaisesta kulttuurista eristäytymistä (8 %), tai marginalisaatioasennetta eli molemmista kulttuureista eristäytymistä (5 %). Osallistujien akkulturaatioasenteisiin vaikuttivat kuitenkin merkittävästi käsitykset siitä, millaista sopeutumista heiltä uudessa maassa oletettiin. Toisin sanoen sellaiset osallistujat, jotka uskoivat enemmistösuomalaisten odottavan heiltä pikemminkin oman kulttuuritaustansa unohtamista ja sulautumista valtaväestöön, valitsivat useammin assimilaatioasenteen kuin sellaiset osallistujat, jotka uskoivat heiltä odotettavan sekä halua kontaktiin enemmistöryhmän kanssa että venäläisen kulttuurin säilyttämistä. (Yijälä & Jasinskaja-Lahti 2010.)

Toisessa osatutkimuksessa (Jasinskaja-Lahti & Yijälä 2011) kartoitettiin tekijöitä, jotka vaikuttivat kyseiselle vaiheelle ominaisiin stressikokemuksiin. Lisäksi tutkittiin odotuksia siitä, kuinka kauan sopeutuminen tulisi kestämään, millaisia arkielämään liittyviä vaikeuksia olisi odotettavissa ja kuinka paljon Suomessa kohdattaisiin syrjintää. Muuttoon liittyvän stressin ja odotusten kannalta keskeisessä roolissa oli nimenomaan riittävä valmistautuminen tulevaan muuttoon. Toisin sanoen sellaiset potentiaaliset muuttajat, jotka osasivat jonkin verran suomen kieltä, ja joilla oli jo tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta sekä valmiita kontakteja Suomessa asuviin suomalaisiin, odottivat kohtaavansa vähemmän arkipäiväisiä vaikeuksia ja syrjintää uudessa maassa. He myös uskoivat sopeutumisensa etenevän nopeammin ja kokivat muuton huomattavasti vähemmän stressaavaksi kuin vähemmän muuttoon valmistautuneet potentiaaliset muuttajat. Saadut tulokset korostavat maahanmuuttoon valmistautumisen tärkeyttä. Tulokset myös osoittavat, että muuton jälkeisessä arjessa pärjäämiseksi tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen alkaa paluumuuttajien kohdalla jo hyvissä ajoin ennen varsinaista maahanmuuttoa (Jasinskaja-Lahti & Yijälä 2011; Tabor & Milfont 2011)

Kolmas maahanmuuttoa edeltäneeseen vaiheeseen keskittynyt osatutkimus (Yijälä ym. 2011) osoitti, että tiedollisten valmiuksien ohella myös muilla yksilöllisillä ominaisuuksilla näytti olevan merkitystä tulevaan sopeutumiseen liittyvien odotusten kannalta. Potentiaalisten paluumuuttajien kokemus jaetuista arvoista enemmistösuomalaisten kanssa sekä muutoksen ja itsenäisen ajattelun arvostus olivat yhteydessä myönteisempiin odotuksiin jokapäiväisestä toimeen tulemisesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tarkempi tarkastelu osoitti, että uusille asioille avoimuutta arvostavat paluumuuttajat odottivat kohtaavansa uudessa kotimaassaan muita vähemmän vaikeuksia nimenomaan sosiaalisten suhteiden luomiseen liittyvissä haasteissa. Itsensä kehittämistä tärkeänä pitävät puolestaan ennakoivat muita vähemmän vaikeuksia arjen askareista selviytymisessä. Mikäli oma ja enemmistösuomalaisten koettu arvomaailma koettiin samankaltaiseksi, suomalaisen maailmankuvan ymmärtämisen ja Suomessa vastaantulevien arkipäiväisten haasteiden ei uskottu tuottavan ongelmia tulevaisuudessa. (Yijälä ym. 2011.)

Paluumuuttoa suunnittelevien odotuksia on tutkittu myös Venäjältä Israeliin muuttoa suunnittelevien juutalaisten nuorten keskuudessa. Tartakovsky (2007, 2012) havaitsi, että potentiaalisten paluumuuttajanuorten muuttoa koskevat odotukset ovat usein erittäin myönteisiä ja johtavat usein pettymykseen. Syynä pettymykseen on Tartakovskyn tutkimusten mukaan se, että vastaanotto uudessa kotimaassa ei olekaan odotetun kaltainen: tulijat eivät koe tulevansa kohdelluksi uuden kotimaansa täysivaltaisina jäseninä. Tästä ja monista muista syistä johtuen maahanmuuttoa pidetään tutkimuskirjallisuudessa merkittävänä ja usein stressaavana elämäntilanteena (esim. Berry 2006). Mitä siis tiedämme inkerinsuomalaisten paluumuuttajien tilanteesta maahantulon jälkeen? Seuraavaksi tarkastellaan sitä, miten paluumuuttajien maahanmuuttoa edeltäneet odotukset elämästä Suomessa vastasivat heidän muuton jälkeisiä kokemuksiaan, ja miten maahantuloa edeltävän vaiheen valmistautuminen ennusti myöhempää kotoutumista.

5. PALUUMUUTTAJIEN ALKUVAIHEEN KOTOUTUMINEN

Kuten luvussa 2 todetaan, työllistyminen ja kielitaito ovat keskeisiä kotoutumisen indikaattoreita. Aloitamme tarkastelun siis niistä tälläkin kertaa. Lomaketutkimuksen ensimmäisessä seurantavaiheessa ($N = 155$), noin puoli vuotta-vuoden maassaolon jälkeen yhteensä 46 prosenttia vastanneista oli työttömänä, 27 prosenttia töissä ja muissa tehtävissä 13 prosenttia eläkkeellä, 11 prosenttia opiskelijana ja 3 prosenttia kotona hoitamassa lapsia tai muita perheenjäseniä. Korkean työttömyysasteen lisäksi haastavaksi muuttajien tilanteen teki se, että lähes 60 prosenttia työtä tekevistä koki työtehtäviensä vastaavan melko huonosti tai ei lainkaan heidän koulutustaan. Vastaajien keskimääräinen tyytyväisyys omaan ammatilliseen asemaansa olikin laskenut muuton jälkeen. Oma kielitaito arvioitiin maahanmuuttoa edeltävän vaiheen tavoin keskitasoiseksi, eikä arkisissa tilanteissa selviytymisessä ja kulttuuristen käytäntöjen omaksumisessa raportoitu suuria ongelmia. Kokemukset kohtaamisista enemmistösuomalaisten kanssa olivat pääosin myönteisiä. Syrjintää ei raportoitu yleisesti, mutta syrjintäkokemuksia oli kuitenkin enemmän, kuin mitä vastaajat olivat ennen muuttoaan odottaneet. Kaiken kaikkiaan muutto oli koettu vähemmän stressaavana kuin mihin vastaajat olivat varautuneet, ja muuttopäätökseen oltiin tässä vaiheessa erittäin tyytyväisiä. Voidaan siis sanoa, että alkuvaiheen kotoutuminen oli käynnistynyt psykologisten indikaattorien valossa keskimäärin hyvin, vaikka työllisyystilanne ja ammatillinen asema näyttäytyivätkin haasteellisina.

Kuvailevien tunnuslukujen lisäksi analysoimme myös muuttajien odotusten ja kokemusten välistä suhdetta sekä sitä, miten tämä heijastui heidän hyvinvointiinsa sekä kohtaamisiin enemmistösuomalaisten kanssa. Eräässä osatutkimuksessa (Mähönen ym. 2013) tarkasteltiin paluumuuttajien taloudelliseen toimeentuloon ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviä odotuksia sekä sitä, miten niiden toteutuminen vaikutti muuttajien psykologiseen hyvinvointiin. Hyvinvointia tutkittiin tarkastelemalla muuttajien koettua mielialaa ja tyytyväi-

syttä elämään. Merkille pantavaa oli, että taloudellisilla odotuksilla ja niiden täyttymisellä ei ollut yhteyttä myöhempään hyvinvointiin, kun taas sosiaalisiin suhteisiin liittyneiden odotusten toteutuminen ja ylittyminen ennustivat parempaa hyvinvointia. Tulokset korostavat siis perhe- ja ystäväsuhteiden merkitystä muuttajien hyvinvoinnille. Tilanteessa, jossa monet kohtasivat ammatillisen asemansa heikentymistä tai työttömyyttä, sosiaalisten suhteiden merkitys saattoi korostua vielä entisestään. Näin ollen on siis tärkeää panostaa kotouttamistoimissa paitsi työllistymisen edistämiseen, myös sosiaalisten verkostojen tukemiseen sekä muuttajien kesken että enemmistösuomalaisten kanssa.

Rakentavien kohtaamisten merkitys ryhmäsuhteiden kannalta on havaittu jo klassisissa sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa (Allport 1954) ja niin myös tässä hankkeessa alkuvaiheen kotoutumiseen keskittyneissä, lomakeaineistoihin perustuneissa osatutkimuksissa (Jasinskaja-Lahti ym. 2012; Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2012). Maahanmuuttoa edeltävän vaiheen myönteiset odotukset tulevasta vuorovaikutuksesta enemmistösuomalaisten kanssa johtivat myönteisiin kontaktikokemuksiin muuton jälkeen. Nämä myönteiset kohtaamiset heijastuivat edelleen positiivisina asenteina enemmistöryhmää kohtaan sekä samaistumisena suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen sijaan kielteiset kokemukset kuten tunne siitä, että Venäjältä Suomeen muuttaneet ovat suomalaisiin nähden heikommassa asemassa, saivat paluumuuttajat samaistumaan voimakkaammin Suomen venäjänkieliseen vähemmistöön. Tulos on ymmärrettävä, sillä hyväksytyksi tuleminen ja kokemus kuulumisesta itselle merkitykselliseen ryhmään ovat ihmisten perustarpeita. Torjutuksi tuleminen saa yksilön etsimään vaihtoehtoisia ryhmiä samaistumisen kohteeksi, tavoitteenaan tukea myönteistä minäkuvaa (esim. Tajfel & Turner 1979).

Hankkeessa analysoitiin myös laadullista haastatteluaineistoa paluumuuttajien puheesta suomalaisuuteen ja sen rajoihin liittyen. Näistä ensimmäisessä tarkasteltiin, millaisia kategorioita paluumuuttajat käyttivät puhuessaan identiteetistään sekä ennen että jälkeen maahanmuuton, ja millaisin keinoin identiteettejä tässä keskustelussa rakennettiin (Varjonen ym. 2013). Maahanmuuttoa edeltävässä vaiheessa paluumuuttajat tyypillisesti viittasivat itseensä suomalaisina, mutta maahanmuuton jälkeen käytettiin pääasiassa muita identiteetikategorioita kuten ”inkeriläinen” tai ”Venäjältä tullut”. Keskeinen kokemus oli, että kun Venäjällä inkerinsuomalaisia pidettiin suomalaisina, Suomessa heitä pidettiin venäläisinä, vaikka toiveena oli päästä asumaan omien maanmiesten joukkoon. Kuten eräs lomakeaineistoon perustunut osatutkimus osoitti (Lönnqvist ym. 2012, ks. myös Lönnqvist ym. 2013a), inkerinsuomalaisten paluumuuttajien näkemykset (inkerin)suomalaisten ja venäläisten arvoista nähtiin usein hyvin erilaisina – ja jopa keskenään täysin vastakkaisina – verrattuna tutkittujen suomalaisten ja venäläisten itse raportoihin arvoihin. Näin ollen pettymys tulemisesta kohdelluksi arvoiltaan vastakkaisen ryhmän jäsenenä on ymmärrettävä.

Toisessa laadullisessa osatutkimuksessa jatkettiin suomalaisen identiteetin rajojen tarkastelua analysoimalla paluumuuttajien puhetta, inkerinsuomalaisen järjestölehden pääkirjoituksia ja suomalaisten poliitikkojen kannanottoja suomalaisuuteen ja inkerinsuomalaisten paluumuuttoon liittyen (Mähönen ym. 2015). Tulokset osoittivat, että silloin kun suomalaisuus määritellään kielen tai perimän kautta, inkerinsuomalaisten voidaan katsoa olevan suomalaisia. Näitä samoja tekijöitä voidaan kuitenkin käyttää myös ulkopuolelle sulkemiseen. Kun suomalaisuuden rajat vedetään niin tiukoiksi, että suomalaisuuteen vaaditaan enemmistösuomalaisten tasoinen kielitaito ja samanlainen perimä, voidaan inkerinsuomalaiset myös sulkea ulos suomalaisten ryhmästä. Tulos on hyvin samansuuntainen aiempien, Heikkisen (2003), Davydovan (2003) sekä Davydovan ja Heikkisen (2004)

tutkimuksiin nähden. Myös he ovat analysoineet suomalaisuuden tiukkaa rajanvetoa syntyperän, kielen ja kulttuuristen taitojen kautta.

Kootusti voidaan siis sanoa, että paluumuuttajien myönteiset odotukset ennen maahanmuuttoa ennustivat hyvää sopeutumista Suomeen. Pettymys Suomessa saatuun kohteluun saattoi kuitenkin vaarantaa kiinnittymisen yhteiskuntaan. Alkuvaiheen kotoutumisen tarkastelu herättikin kysymyksiä siitä, onko paluumuuttajien mahdollista tulla nähdyksi suomalaisena pidemmällä aikavälillä, ja mitkä ovat maahanmuuton ja Suomessa kohdatun kohtelun seuraukset hyvinvoinnin, asenteiden ja identiteettien näkökulmista. Näitä asioita tarkastellaan seuraavaksi.

6. PALUUMUUTTAJIEN PITKÄN AIKAVÄLIN KOTOUTUMINEN

Luvussa 5 kerrottiin paluumuuttajien työtilanteesta ja itse arvioidusta kielitaidosta pian Suomeen muuton jälkeen. Tässä luvussa tarkastellaan tilannetta pari-kolme vuotta myöhemmin, jotta saadaan selville, mikä paluumuuttajien elämäntilanne oli pidemmän maassaoloajan jälkeen, ja miten kotoutuminen oli edennyt. Lomaketutkimuksen viimeisessä seurantavaiheessa ($N = 85$) työttömyysprosentti oli edelleen yhtä korkea kuin pian maahanmuuttoa jälkeen. Yhteensä 45 prosenttia vastanneista oli työttömiä, 21 prosenttia kokopäivätyössä, 11 prosenttia osa-aikatyössä, 14 prosenttia eläkkeellä, 5 prosenttia kotona hoitamassa lapsia tai muita perheenjäseniä ja 4 prosenttia opiskelemassa. Yhteensä 25 tutkittavaa vastasi kysymykseen siitä, kuinka hyvin heidän työnsä vastaa koulutusta: heistä noin puolet koki työtehtäviensä vastaavan heidän koulutustaan melko hyvin tai täysin, kun taas puolet koki, että heidän työtehtäviensä vastasivat heidän koulutustaan vain huonosti tai ei lainkaan. Kysyttäessä Suomessa suoritetusta koulutuksesta 87 prosenttia viimeisen seurantavaiheen vastaajista kertoi osallistuneensa suomen kielen kursseille, ja lisäksi muutama vastaaja kertoi osallistuneensa ammatilliseen koulutukseen.

Mitä tulee paluumuuttajien kielitaitoon, tutkimus osoitti oman kielitaidon arvioimisen vaikeuden. Verrattaessa viimeisen seurantavaiheen arvioitua kielitaitoa osallistujien maahanmuuttoa edeltävään arvioon omasta kielitaidostaan, oli arvio kielitaidosta laskenut maassaoloajan karttuessa tilastollisesti merkitsevästi niin suomen kielen ymmärtämisen, puhumisen, lukemisen kuin kirjoittamisenkin osalta. Keskimäärin kielitaito arvioitiin näillä osa-alueilla melko heikoksi, kun se vielä muuttoa ennen ja pian muuton jälkeen arvioitiin keskitasoiseksi. Ottaen huomioon muuttaneiden maassaoloajan ja kontaktien määrän enemmistösuomalaisiin, voidaan olettaa, että syynä ei ole kielitaidon tosiasiallinen

heikkeneminen, vaan paluumuuttajien kyky arvioida omaa kielitaitoaan aiempaa realistisemmin ja kriittisemmin kohdattuaan erilaisia suomen kielen taitoa vaativia tilanteita.

Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan inkerinsuomalaisten paluumuuttajien pitkän aikavälin kotoutumista erilaisten (sosiaali)psykologisten prosessien näkökulmista. Käsittelemme lomakeaineistoihin perustuvien osatutkimusten kautta heidän hyvinvointiaan, identiteettejään, asenteitaan sekä kokemuksia kulttuuriryhmien välisistä kohtaamisista. Kuten luvussa 2 todettiin, työllisyysasteen tai kielitaidon kaltaiset konkreettiset kotoutumisen mittarit eivät ole ristiriidassa kotoutumisen psykologisten indikaattorien kanssa. Esimerkiksi hyvä suomen kielen taito edistää kontakteja enemmistöryhmään, ja kontaktit eri kulttuuriryhmien välillä vastaavasti edistävät kielitaitoa ja sitä mukaa yhteiskunnallista osallisuutta. Tämän ovat myös tutkimuksemme vahvistaneet (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2015a).

Viimeisessä seurantavaiheessa teimme pitkittäisanalyyseja paluumuuton vaikutuksista muuttajien hyvinvointiin (Lönnqvist ym. 2015). Maahanmuutto on merkittävä elämäntapahtuma, ja aiemmissa tutkimuksissa on saatu ristiriitaisia tuloksia siitä, kuinka stressaava ja henkisesti kuormittava tilanne se muuttajille onkaan (ks. esim. Berry 2006; Rudmin 2009). Toisin kuin monissa aiemmissa tutkimuksissa, joissa maahanmuuttajien hyvinvointia on verrattu enemmistöryhmän hyvinvointiin, tässä tutkimuksessa seurasi yksilötason muutoksia hyvinvoinnissa muuttoa edeltävään vaiheeseen nähden. Tämän tyyppistä tutkimusta on tehty niukasti, mutta joissakin tutkimuksissa kiinnostus on kohdistunut maahanmuuttajien hyvinvointiin muuton jälkeen. Esimerkiksi Tartakovsky (2009) havaitsi tutkiessaan nuoria Venäjän juutalaisia paluumuuttajia Israelissa, että niin itsetunto, tyytyväisyys omaan kehoon, koettu sosiaalinen kyvykkyys kuin koulumenestyskin laskivat noin vuoden kuluessa maahanmuutosta, mutta parantuivat kolmanteen maassaolovuoteen mennessä. Tulos korostaa siis seurantatutkimusten ja riittävän pitkien seurantajaksojen tarkastelun tärkeyttä, sillä sopeutuminen muuttuneeseen elämäntilanteeseen vie aikaa.

Eräässä hankkeemme osatutkimuksessa (Lönnqvist ym. 2015) tarkasteltiin hyvinvointia elämäntyytyväisyyden ja itsetunnon kautta, hyödyntäen kaikkien tutkittujen aikapisteiden lomakeaineistoja. Tulokset osoittivat, että paluumuuttajien tyytyväisyys elämään kasvoi seuranta-ajan kuluessa, kun taas heidän itsetuntonsa laski. On huomattava, että kun itsetunto liittyy yksilön arvioon hänen omasta arvostaan verrattuna muihin ihmisiin, elämäntyytyväisyys heijastaa yleisempää arviota omasta elämäntilanteesta. Näin ollen voidaan ajatella, että maahanmuutto haastaa yksilön arvion esimerkiksi hänen omista kyvyistään, vaikka yleinen elämäntilanne saattaakin maahanmuuton myötä helpottua. Tutkimuksen tulokset osoittivat myös, että sekä materiaaliin elinolosuhteisiin liittyvät asiat (esim. parempi sosioekonominen status) että henkilökohtaiset kokemukset muuttoprosessin aikana (esim. vähäisemmät syrjinnän ja stressin kokemukset) ennustivat vastaajien parempaa psyykkistä hyvinvointia. Vastaus kysymykseen siitä, miten maahanmuutto vaikuttaa hyvinvointiin, riippuu siis siitä, miltä kannalta hyvinvointia kulloinkin tarkastellaan. On myös huomioitava, että vastaus ei riipu vain käytetystä hyvinvoinnin mittarista, vaan myös siitä, millaista kohtelua maahanmuuttaja on muuttonsa jälkeen saanut osakseen. Muun muassa tästä kerrotaan lisää alla.

Muutokset itsetunnossa ja elämäntyytyväisyydessä heijastavat niin kutsuttua psykologista sopeutumista, mutta niiden ohella on kiinnostavaa tarkastella myös sosiokulttuurista sopeutumista – maahanmuuttajan kokemusta siitä, miten hän tulee toimeen uudessa kulttuurisessa ympäristössään (Ward & Kennedy 1999). Hankkeemme tutkimustulosten

perusteella paluumuuttajat arvioivat omaa sosiokulttuurista sopeutumistaan eri aikapisteissä erittäin positiivisesti: toisin sanoen, he kokivat pärjäävänsä hyvin arkisen elämän tilanteissa Suomessa. Lisäksi kiinnitettiin huomiota myös paluumuuttajien arvoihin, asenteisiin, identiteetteihin ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen kotoutumisen indikaattoreina.

Kahdessa pitkittäistarkasteluun pohjautuvassa osatutkimuksessa keskityttiin muutoksiin paluumuuttajien henkilökohtaisissa arvoissa (Lönnqvist ym. 2011, 2013b): maahanmuuton kaltaisen suuren elämänmuutoksen myötä on mahdollista, että muutoksia tapahtuu myös omaa elämää suuntaavissa arvoissa. Arvoilla on merkitystä myös kotoutumisen kannalta, sillä eräs taulukossa 1 esitetyistä kotoutumisen indikaattoreista on kokemus turvallisuudesta uudessa kotimaassa. Turvallisuus olikin myös yksi tutkimistamme arvoista. Tutkimustulokset osoittivat, että noin vuosi maahanmuuton jälkeen turvallisuusarvot olivat korostuneet maahanmuuttoa edeltävään vaiheeseen verrattuna, mutta palautuivat myöhemmin maahanmuuttoa edeltäneelle tasolle. Samansuuntainen muutos tapahtui niin kutsutuissa universalismiarvoissa, jotka liittyvät kaikkien ihmisten hyvinvoinnin ja luonnon arvostamiseen ja suojelemiseen. Henkilökohtaisen suoriutumisen ja menestyksen arvostus puolestaan laski kotoutumisen alkuvaiheessa, mutta nousi myöhemmin. Näyttää siis siltä, että pian maahantulon jälkeen turvallinen elinympäristö sekä huolenpito toisista ihmisistä ja luonnosta koetaan erityisen tärkeänä, kun taas myöhemmissä vaiheissa hyväksynnän saavuttaminen oman kyvykkyyden esiin tuomisen kautta nousee aiempaa tärkeämmäksi. Tämä on ymmärrettävää: kysyttäessä muuttosyytä ja alkuvaiheen odotuksia liittyen elämään Suomessa, turvallisuuden tärkeys nousi esiin. Myöhemmin kotoutumisen edetessä on vastaavasti ymmärrettävää, että suoriutumisen merkitys kasvaa esimerkiksi työmarkkinoille pyrittäessä.

Mitä asenteisiin ja ryhmien välisiin suhteisiin tulee, paluumuuttajat suhtautuivat kaikissa seurantavaiheissa keskimäärin erittäin myönteisesti suomalaiseen enemmistöryhmään ja pitivät tärkeänä olla tekemisissä heidän kanssaan. Kahden viimeisen seuranta-aineiston perusteella kontakteja enemmistösuomalaisiin ei kuitenkaan ollut kovin paljoa, ja vielä viimeisessäkin tutkitussa aikapisteessä tutkituilla oli keskimäärin vain kaksi suomalaisenemmistöön kuuluvaa ystävää. Kaiken kaikkiaan kontaktit enemmistöryhmään oli koettu melko miellyttävinä. Viimeisessä seurantapisteessä kysyttiin myös asenteista muita Suomessa asuvia maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan: heihin suhtauduttiin keskimäärin neutraalisti, mutta kielteisemmin kuin suomalaisenemmistöön (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2016). Erityisen kiinnostava havainto tässä osatutkimuksessa oli se, että myönteiset kokemukset vuorovaikutuksesta enemmistöryhmän kanssa heijastuivat myönteisempinä asenteina paitsi suomalaisenemmistöä, myös muita maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan. Enemmistön valta vaikuttaa muuttajien kotoutumiseen on siis suuri: vaikutus ulottuu myös vähemmistöryhmien välisiin suhteisiin.

Mitä tulee paluumuuttajien identiteetteihin, viimeisessä seurantavaiheessa paluumuuttajat samaistuivat voimakkaimmin inkerinsuomalaisiksi, seuraavaksi voimakkaimmin venäläisiksi ja melko voimakkaasti myös suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. Huomattavan moni sekä lomake- että haastattelututkimuksiin osallistuneista kuitenkin kertoi, ettei nähnyt mahdollisena sitä, että Venäjältä Suomeen muuttava henkilö voisi koskaan tulla kohdelluksi yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Tämän voi tulkita heijastuvan mahdollisesti myös käytännön toimiin: vielä viimeisessäkään seurantavaiheessa lähes kukaan vastanneista ei ollut Suomen kansalainen.

Mitä voimakkaammin paluumuuttajat samaistuivat suomalaiseen yhteiskuntaan, sitä voimakkaammin he myös kokivat olevansa sen täysivaltaisia jäseniä. Tämä yhteys on tietysti ymmärrettävä ja tuloksena rohkaiseva, mutta asiassa on myös eräs varjopuoli. Havaitsimme nimittäin, että mitä voimakkaammin paluumuuttajat näkivät itsensä suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä, sitä haluttomampia he olivat parantamaan oman ryhmänsä yhteiskunnallista asemaa esimerkiksi äänestämällä vaaleissa itselleen sopivaa venäjänkielistä ehdokasta tai puuttumalla havaitsemiinsa syrjintätilanteisiin (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2015b). Vaikka inkerinsuomalaisiin suhtaudutaan Suomessa yleisesti muita Venäjältä muuttaneita ryhmiä myönteisemmin (Liebkind ym. 2004), ryhmän sosiaalinen status koettiin tutkittujen paluumuuttajien keskuudessa kuitenkin melko matalaksi, ja osa vastaajista näki heikomman asemansa myös oikeutettuna. Tämä käsitys puolestaan heijastui samaistumisena Suomen venäjänkieliseen yhteisöön enemmistösuomalaisten sijaan (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2012). Identiteettejä onkin tärkeää tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta ja pohtia, millaisista näkemyksistä tai kohtelusta erilaiset identiteetti-profiilit kertovat. Koska jokaisella ihmisellä on tarve sekä kuulua ryhmiin että erottautua muista myönteisesti, ei ole sattumanvaraista, keihin haluamme kuulua ja keistä loitontua.

On huomattava, että läpi koko tarkastelujakson ja vielä viimeisessäkin seurantavaiheessa vastaajat raportoivat syrjinnän olleen melko vähäistä. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että vuosien mittaan syrjintäkokemukset keskimäärin lisääntyivät. Odotettua useammat syrjintäkokemukset olivat muuton jälkeen yhteydessä heikompaan samaistumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan ja kielteisempiin asenteisiin suomalaisenemmistöä kohtaan (Jasinskaja-Lahti ym. 2012a; Jasinskaja-Lahti ym. 2012b). Syrjintäkokemukset eivät silti heikentäneet paluumuuttajien myönteistä asennoitumista monikulttuurisuuteen eivätkä myöskään vaikuttaneet heidän halukkuuteensa säilyttää osin venäläistä kulttuuritaustaansa Suomessa (Mähönen ym. 2014). Syrjintäkokemuksista huolimatta myös luottamus suomalaisenemmistöä kohtaan oli viimeisessä seurantavaiheessa keskimäärin melko vahvaa.

Saatujen tulosten valossa on tärkeää muistaa, ettei syrjintäkokemusten määrä sinänsä kerro koko tarinaa siitä, millaisena maahanmuuttaja näkee mahdollisuutensa kiinnittyä yhteiskuntaan. Vähäisetkin syrjintäkokemukset voivat saada maahanmuuttajan kääntymään pois syrjivästä enemmistöryhmästä ja kiinnittymään tiiviimmin omaan tai muihin maahanmuuttajataustaisiin ryhmiin. Vahvojen etno-kulttuuristen sidosten ylläpidossa ei ole mitään pahaa – päinvastoin se tutkitusti tukee hyvinvointia ja kulttuurisen identiteetin ylläpitoa (ks. esim. Berry ym. 2006). On kuitenkin valitettavaa, mikäli elinpiiri kapenee sen vuoksi, ettei osallisuutta suomalaisten ryhmässä nähdä mahdollisena.

Kootusti voidaan sanoa, että paluumuuttajien pitkän aikavälin kotoutumisesta oli paljon rohkaisevia merkkejä: elämään oltiin keskimäärin tyytyväisiä, ja suomalaiseen yhteiskuntaan haluttiin kiinnittyä. Syrjintäkokemukset, itsetunnon lasku ja kielitaidon puutteet asettivat kuitenkin haasteita, ja työttömyysprosentti ei näyttänyt kääntyvän laskuun tämän seuranta-ajan puitteissa. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan sitä, miten vielä Venäjällä asuvat potentiaaliset paluumuuttajat näkivät Suomeen muuton haasteet ja mahdollisuudet, ja mitä he olivat seuranta-ajan päättyessä mieltä muuttopäätöksestään ja tulevaisuudennäkymistään Suomessa.

7. PALUUMUUTON VETÄVÄT JA TYÖNTÄVÄT TEKIJÄT

Maahanmuuttoa edeltävän vaiheen lomakeaineiston perusteella voidaan sanoa, että tutkittujen paluumuuttajien tärkeimmät muuttosyyt liittyivät parempiin työllisyysnäkyihin ja elintasoon, koulutusmahdollisuuksiin sekä kulttuuriseen kiinnostukseen. Erityisesti nuoremmat vastaajat toivat esille halun kasvaa ihmisenä sekä korostivat lastensa tulevaisuudennäkymien sekä omien ammatillisten ja koulutusmahdollisuuksien merkitystä muuttopäätökseensä vaikuttaneina tekijöinä. Koulutuksen arvostus ei ole yllätys, sillä maahanmuuttoa edeltävässä vaiheessa tutkitut potentiaaliset paluumuuttajat olivat hyvin koulutettuja: opiskeluvuosia oli kertynyt keskimäärin 13,5 (ks. tarkemmin Kuvio 1). Monet mainitsivat keskeisenä tekijänä myös halun asua esi-isien maassa yhdessä sukulaisten ja ystävien kanssa, sekä huolen tulevaisuudennäkymistä Venäjällä.

Samankaltaisia tekijöitä nousi esiin myös hankkeen puitteissa tehdyssä Senja Pihkon (2015) pro gradu -tutkielmassa, jossa hän analysoi vielä Venäjällä asuvien inkerinsuomalaisten haastatteluja paluumuuton vetävistä ja työntävistä tekijöistä. Vetävillä tekijöillä tarkoitetaan muuttopäätöksen puolesta puhuvia asioita ja työntävillä taas päätöstä vastaan puhuvia asioita. Erityisesti Pihkon tutkielmassa nousi esiin työ- ja perhe-elämään liittyvät kysymykset: muuttopäätöstä pohdittiin Suomessa ja Venäjällä asuvien perheenjäsenten,

omien työllistymisnäkökulmien sekä iäkkäämpien haastateltujen keskuudessa myös lähestyvän eläköitymisen näkökulmista. Keskeisiä olivat myös kulttuuriset tekijät: halu oppia tuntemaan paremmin suomalaista kulttuuria ja parantaa suomen kielen taitoa. Tulokset osoittivat lomakeaineistoja tarkemmin, miten monisyistä pohdintaa muuttopäätökseen liittyy. Keskeinen löydös oli, että maahanmuuttopäätökseen vaikuttavia vetäviä ja työntäviä tekijöitä tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomio myös täsmällisemmin proaktiivisiin ja reaktiivisiin tekijöihin: vapaaseen valintaan vs. olosuhteiden pakeroon (Lee 1996; Richmond 1993). Esimerkiksi toimeentuloon ja ammatilliseen asemaan liittyen pohdittiin samanaikaisesti sekä Venäjän heikkoa tilannetta (reaktiivinen, Venäjältä työntävä syy) että Suomen tarjoamia opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksia (proaktiivinen, Suomeen vetävä syy). Lisäksi oli huomionarvoista, että paluumuutto- tai jäämispäätöstä puntaroiitiin samanaikaisesti sekä yksilön, perheen että yhteisön edun näkökulmista. Näin ollen Suomen tulisi kohdemaan näkökulmasta huomioida samanaikaisesti myös perheen kotoutumisen edellytykset: palaten luvussa viisi esitettyihin lomaketutkimuksen tuloksiin, perheen hyvinvointiin liittyvien odotusten toteutuminen voi olla maahantulon jälkeen jopa taloudellisia tekijöitä tärkeämpää (Mähönen ym. 2013).

Entä mitä voidaan lopulta sanoa siitä, kuinka tyytyväisiä Suomeen tulleet inkerinsuomalaiset ovat paluumuuttopäätökseensä? Tarkasteltaessa viimeisen seurantavaiheen lomakeaineistoa voidaan havaita, että tutkitut paluumuuttajat olivat keskimäärin erittäin tyytyväisiä päätökseensä muuttaa Suomeen, ja vain harva harkitsi palaavansa Venäjälle. Kysyttäessä paluumuuttajien tulevaisuudennäkymistä Suomessa tilanne ei näyttänyt aivan näin ruusuisena, mutta vastaajien odotukset tulevaisuudesta olivat vähintäänkin neutraaleja tai melko myönteisiä.

Lomakeaineistosta saatavaa tietoa paluumuuttajien pitkän aikavälin sopeutumisesta täydentää vuonna 2014 tehdyt kuuden paluumuuttajan ryhmähaastattelut. Useimmat haastattelut esittivät erittäin positiivisia arvioita nykyisestä elämästään Suomessa. Työllistymistä kuvattiin kuitenkin haastavaksi: aineiston perusteella kukaan tutkituista ei tutkimushetkellä ollut ansiotyössä. Työsaannin vaikeuden lisäksi keskustelijat viittasivat myös joihinkin byrokraattisiin ongelmiin, kuten riittämättömään tiedonsaantiin ja väärinkäsityksiin työvoimatoimistossa. Elämäntilanteiden kuvauksissa korostuivat kuitenkin positiiviset asiat. Haastattelut kertoivat luottavansa tulevaan ja korostivat voimakkaasti oman aktiivisuuden tärkeyttä esimerkiksi kielitaidon kehittymisen kannalta. Haastateltujen mukaan ihminen voi vaikuttaa myös siihen, kuinka häneen suhtaudutaan. Omaa elämäntyyliään keskustelijat kuvasivat aktiiviseksi. He kertoivat esimerkiksi lukuisista harrastuksistaan ja pyrkimyksestä itsensä kehittämiseen. Lomake- ja haastatteluaineistojen perusteella vaikuttaa siis siltä, että työsaannin haasteista huolimatta merkittävä osa paluumuuttajista on tyytyväisiä muuttopäätökseensä ja suhtautuu toiveikkaasti tulevaan elämäänsä Suomessa.

Kun tässä luvussa esitettyjä tutkimustuloksia peilaa Suomen viimeaikaisiin maahanmuuttopoliittisiin linjauksiin sekä tavoitteisiin Suomi-kuvan edistämiseksi maailmalla, voidaan sanoa, että maine hyvästä koulutuksesta ja elinolosuhteista on myös potentiaalisten muuttajien tiedossa. Aiemmissa luvuissa esitettyihin kotoutumisen haasteisiin liittyen voidaan kuitenkin kysyä, kuinka pitkälle myönteinen ja motivoitunut asenne kantaa, jos tulijoihin suhtaudutaan torjuvasti esimerkiksi työelämässä tai ylipäätään. Lopuksi käännetäänkin katse INPRES/LADA-hankkeen johtopäätöksiin sekä käytännön suosituksiin kotoutumisen edistämiseksi.

8. YHTEENVETO JA KÄYTÄNNÖN SUOSITUKSIA

Suomeen suuntautuvan maahanmuuton kasvaessa ja yhteiskunnallisen keskustelun kiihtyessä olisi tärkeää, että niin kansalaisten käsitykset kuin viranomaisten linjauksetkin perustuisivat mahdollisimman pitkälti tutkittuun tietoon. Yksi INPRES/LADA-hankkeen keskeisimmistä tavoitteista olikin tarjota inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kotoutumisesta seurantatietoa, jota voidaan hyödyntää myös laajemmin kotoutumisen tilasta ja tavoitteista keskusteltaessa. Tässä yhteydessä on tärkeää muistaa, että kotoutuminen koostuu monista hyvin erityyppisistä asioista, joista toiset ovat konkreettisempia (esim. kielitaito ja työllisyys) ja toiset taas abstraktimpia (esim. asenteet ja identiteetit). Kotoutuminen myös etenee eri tahtiin eri osa-alueilla, joten on vaikeaa ellei mahdotonta antaa yleisarviota siitä, kuinka ”hyvin” tai ”huonosti” kotoutuminen on kaiken kaikkiaan edennyt. Kuten yllä esitetyistä tutkimustuloksista voidaan todeta, inkerinsuomalaisten kotoutuminen Suomeen on sujunut hyvin toisilla osa-alueilla, kun taas toisilla esiintyy vaikeuksia. Erityisesti työllisyystilanteen ja suomen kielen taidon osalta on havaittavissa haasteita, ja myös läheisempien ystävyysuhteiden solmiminen valtaväestön kanssa on osoittautunut jokseenkin vaikeaksi. Lisäksi on huomattava, että vaikka syrjintää onkin koettu keskimäärin melko vähän, sen seuraukset ovat silti kielteisiä. Toisenlaisten kotoutumisen indikaattorien suhteen viesti on myönteisempi: tutkitut paluumuuttajat voivat keskimäärin hyvin, ovat kiinnostuneita sekä (inkerin)suomalaisuuteen, venäläisyyteen että suomalaiseen yhteiskuntaan, ovat kokeneet kohtaamiset enemmistösuomalaisten kanssa pääosin miel-

lyttävinä ja suhtautuvat keskimäärin myönteisesti sekä enemmistöryhmään että toisiin Suomessa asuviin maahanmuuttajataustaisiin ryhmiin. Valtaosa tutkituista paluumuuttajista oli edelleen kolmisen vuotta Suomeen tulonsa jälkeen tyytyväisiä muuttopäätöksensä, ja vain harvat tutkituista harkitsivat paluuta Venäjälle. Tutkimustuloksista tuli selvästi ilmi myös se, että sopeutuminen uuteen maahan on kaksisuuntainen prosessi sekä ennen maahanmuuttoa että sen jälkeen: enemmistösuomalaisten koettu asennoituminen inkerinsuomalaisia kohtaan vaikutti selvästi siihen, kuinka paluumuuttajat asennoituivat tulevaan muuttoonsa. Vastaavasti kohtaamiset enemmistösuomalaisten kanssa vaikuttivat monin tavoin myös myöhemmän kotoutumisprosessin kulkuun.

Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden maahanmuuttajien onnistuneesta taloudellisesta sopeutumisesta Suomeen on kuitenkin saatu viitteitä toisessa Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisemassa, rekisteriaineistoon pohjautuneessa pitkän aikavälin seurantatutkimuksessa (Yijälä 2016). Tutkimuksessa seurattiin Helsingissä vuonna 2006 toimeentulotuen asiakkaiksi ensimmäistä kertaa tulleita maahanmuuttajakotitalouksia, ja tarkasteltiin kuuden vuoden aikajänteellä eri maahanmuuttajaryhmien taloudellista sopeutumista Suomeen toimeentulotuen tarpeen ja työllistymisen kautta. Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleilla maahanmuuttajilla toimeentulotuen tarve ei enää poikennut vertailuryhmänä toimineista, samana vuonna tuen piiriin tulleista enemmistösuomalaisista kolmannesta seurantavuodesta eteenpäin. Kyseisen maahanmuuttajaryhmän edustajat eivät myöskään enää neljännessä tarkasteluvuodesta eteenpäin poikenneet enemmistösuomalaisista pienituloiseen asuntokuntaan kuulumisen suhteen. Mitä tulee työllisyyteen, entisen Neuvostoliiton alueilta tulleiden työllisyyskehitys oli kuusivuotisen tarkastelujakson aikana positiivisempaa kuin missään muussa tarkastelun kohteena olleessa maahanmuuttajaryhmässä, länsimaista tulleet maahanmuuttajat mukaan lukien. Viimeisenä seurantavuonna 2011 työllisten osuus oli entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden keskuudessa lisääntynyt jopa 33 prosenttiyksiköllä yli 57 prosenttiin. Tässä vaiheessa ero aineiston vertailuryhmänä toimineisiin enemmistösuomalaisiin päätoimisen työssäkäynnin suhteen oli kokonaan hävinnyt. (Yijälä 2016.)

Kotoutumisen etenemistä kuvaavia tutkimustuloksia tulkittaessa on muistettava, että vaikka päätöksenteon tueksi kaivataan tyypillisesti numeroita, keskimääräiset tilastolliset tunnusluvut eivät lopulta kerro paljoakaan kotoutumisprosessista, sen vaiheista ja osallistujien yksilöllisistä eroista. Kokonaiskuvan saamiseksi ja käytännön toimien suunnittelemiseksi ei auta tieto siitä, onko vaikkapa koetun syrjinnän keskiarvo 2,2 vaiko 2,4 asteikolla yhdestä viiteen. Jokainen keskiarvo pitää sisällään vaihtelua, ja jokainen ryhmätason tarkastelu pitää sisällään erilaisia, yksilöllisiä kokemuksia, muutoksia ja elämäntarinoita. Olennaista onkin lukujen sisältö: kuinka voimakkaasta kokemuksesta tai sen muutoksesta on kyse. Siksi tässä julkaisussa tutkimustuloksia esiteltiin pääosin sanallisesti, tutkittujen paluumuuttajien tilannetta sisällöllisesti kuvaillen. Pitkittäisasetelmassa kerättyä lomakeaineistoa hyödyntäneiden osatutkimusten tuloksia raportoitaessa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, millaisia syitä ja seurauksia erilaisilla kotoutumisen indikaattoreilla on. Lisäksi käytettiin esimerkkejä haastattelututkimustemme tuloksista, sillä laadullisin menetelmin analysoitu aineisto voi täydentää olennaisesti lomakeaineistosta tehtäviä johtopäätöksiä ja tuoda esiin kotoutumisprosessiin liittyviä monisyisiä pohdintoja, neuvotteluja ja ristiriitaisuuksia. Maahanmuuttopolitiikan ja kotouttamistoimien tukena olevien tilastotietojen rinnalle tarvitaan sekä syy-seuraussuhteisiin pureutuvaa seurantatutkimusta että laadullista, yksilöiden arkipuheeseen ja jokapäiväisiin kokemuksiin pureutuvaa tutkimusta.

Mitä INPRES/LADA-hankkeen perusteella voidaan sanoa kootusti kotoutumisen edistämisen ja myönteisten ryhmienvälisen suhteiden kannalta keskeisimmistä asioista? Esiin on syytä nostaa kolme näkökulmaa, jotka ovat pitkälti linjassa myös vuonna 2013 julkaistun Suomen maahanmuuttostrategian linjausten kanssa: niissä nostetaan esiin syrjimättömyys, osaavan työvoiman tarve sekä sosiaalisten suhteiden tärkeys. Nämä kotoutumisen kannalta avainasemassa olevat tekijät eivät ole tärkeitä vain yhteiskunnan kannalta, vaan myös maahanmuuttajan ja hänen perheensä hyvinvoinnin, kielen oppimisen ja yhteiskunnallisen osallisuuden kannalta.

Ensiksi, *etniseen syrjintään* on syytä suhtautua vakavasti, olipa se sitten rikoksen tunnusmerkit täyttävää tai yksilöiden subjektiivisesti kokemaa. Vaikka esimerkiksi Suomi näyttää kansainvälisesti mallioppilaana niin asenneilmapiirinsä kuin kotouttamistoimien puolesta (MIPEX 2015), etnisten vähemmistöjen jäsenten kokemukset arkisista kohtaamisista tai esimerkiksi asuin- ja työpaikan hausta kertovat valitettavan usein toista tarinaa (ks. esim. Puuronen 2011; Saukkonen 2013). Esimerkiksi viimeaikainen kenttäkoee osoitti, että saadakseen kutsun työhaastatteluun joutuu venäjänkielinen työnhakija lähettämään kaksinkertaisen määrän työhakemuksia verrattuna ansioluetteloltaan identtiseen suomalaishakijaan (Larja ym. 2012). Kieli- ja kulttuuritaustansa vuoksi myös inkerinsuomalaiset kärsivät Suomen venäjänkieliseen vähemmistöön kohdistuvasta syrjinnästä, ja vaikka aineistojemme valossa koetun syrjinnän keskiarvot eivät ole korkeita, on jokainen syrjintätapaus liikaa niin yksilön kuin yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuudenkin näkökulmista katsottuna. Syrjintäkokemukset vaikeuttavat kotoutumista monin eri tavoin: niiden kielteiset seuraukset heijastuvat kiistatta hyvinvointiin, asenteisiin ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen (ks. esim. Jasinskaja-Lahti ym. 2009; Jasinskaja-Lahti ym. 2012a; Schmitt ym. 2014). Vaikka inkerinsuomalaiset suhtautuvatkin myönteisesti sekä suomalaisen yhteiskuntaan että enemmistöryhmään, yleisemmällä tasolla on syytä muistaa, että kokemus alisteisesta asemasta ja olemattomista vaikutusmahdollisuuksista sen parantamiseen voi pahimmillaan johtaa syrjäytymiseen ja radikalisoitumiseen. Kuten Simon ja Grabow (2010, 734) ovat todenneet, maahanmuuttajien kiinnittyminen sekä omaan etniseen yhteisöön että laajempaan yhteiskuntaan on ”tarjous, josta yhteiskunnalla ei ole varaa kieltäytyä”. Niin yhteiskunnallista koheesiota, rauhanomaisia ryhmäsuhteita kuin Suomen brändiäkin ajatellessa tulisi huomioida, että ikävät kokemukset paitsi herättävät kielteisiä reaktioita kotimaassa, myös kiirivät maamme rajojen ulkopuolelle ja vaikuttavat maahanmuuttoa pohtivien päätöksentekoon. Voidaankin kysyä, onko taloudellisten ongelmien ja väestön ikääntymisen kanssa kamppailevalla Suomella halua tai varaa enakkoluuloisen ja syrjivän yhteiskunnan maineeseen.

Toiseksi on tärkeää muistaa, että pelkkä suvaitseminen tai syrjimättömyys ei vielä kerro rakentavista tai kunnioittavista ryhmien välisistä suhteista. Uhkakuvien ja pelkojen rinnalle kaivattaisiinkin yhä enemmän myönteisiä arkisia kohtaamisia, joiden myötä enakkoluuloja ja etnisiä hierarkioita olisi mahdollisuus haastaa puolin ja toisin. Vähättelemättä maahanmuuttajien omaa aktiivisuutta, heidän vaikutusmahdollisuuksiaan ja vastuuta omasta kotoutumisestaan, on kansallisen enemmistöryhmän valta tutkimustulostemme valossa silti eittämätön. Enemmistöllä on valta sulkea tulijat suomalaisuuden sisään ja sen ulkopuolelle, ja valta vaikuttaa hyvin konkreettisella tavalla maahanmuuttajien elämisen perusedellytyksiin, kuten työnsaantiin tai kielen ja kulttuurin oppimiseen. Tutkimustemme mukaan enemmistöllä on myös keskeinen rooli maahanmuuttajien asenteiden muodostumisen kannalta, puhuttiinpa sitten asenteista suomalaisenemmistöä tai muita

maahanmuuttajataustaisia ryhmiä kohtaan (Mähönen & Jasinskaja-Lahti 2016). INPRES/LADA-hankkeessa saatujen tutkimustulosten pohjalta on siis paikallaan muistuttaa *kotoutumisen kaksisuuntaisuudesta* eli siitä, että panostusta vaaditaan kaikilta asianosaisilta kulttuuriryhmiltä.

Kolmanneksi, ja edellisiin kohtiin keskeisesti liittyen, hankkeen tulokset toistavat tarpeen jo kauan sitten peräänkuulutetulle *suomalaisuuden uudelleenmäärittelylle* (ks. esim. Lepola 2000). Jos suomalaisuuden rajat ovat niin tiukat, että jopa korkeasti koulutetut, juuriltaan suomalaiset ja kulttuurisilta tavoiltaan hyvin lähellä nykypäivän suomalaisia olevat paluumuuttajat kokevat vaikeaksi tulla hyväksytyksi yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä (Mähönen ym. 2015; Varjonen ym. 2013), herää aiheellinen huoli myös siitä, kuinka vaikeaa kotoutuminen on muille maahanmuuttajaryhmille. Yhteiskunnassamme tulisi pohtia vakavasti sitä, miten suomalainen identiteetti ja maamme kansainvälistymiskehitys voidaan sovittaa yhteen niin, että lopputulos olisi kaikkia osapuolia kunnioittava eikä uhkaisi sen enempää enemmistöryhmän kuin kulttuuristen vähemmistöjenkään kokemusta huomioiduksi tulemisesta. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuskirjallisuudessa asiaa on pohdittu laajalti, ja yksi usein toistuneista ratkaisuehdotuksista nojaa yhteiskunnallisen identiteetin tukijalalle: jos kansallinen identiteetti rakentuisi *yhteiskunnallisen jäsenyyden ja osallisuuden kokemukselle* (ks. esim. Sindic 2011), sen voisi omaksua helpommin etnisestä tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Tämä mahdollistaisi uuden, moniäänisen yhteisöllisyyden tunteen eri taustoista tulevien kesken, ja parhaimmillaan tukisi myös aktiivisuutta ja osallisuutta suomalaisen yhteiskunnan rakentamisessa. Viimeisimpänä muttei vähäisimpänä, tämä mahdollistaisi myös maahamme muuttaneiden myönteisten odotusten positiivisen käyttövoiman, joka tutkimustulostemme perusteella heijastuu myönteisesti moniin kotoutumisen eri osa-alueisiin.

LÄHTEET JA INPRES/LADA-HANKKEEN JULKAISUT

INPRES/LADA-hankkeen julkaisut on merkitty asteriskilla.

- Allport, G.** (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge: Perseus Books.
- Berry, J.** (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5–68.
- Berry, J. W.** (2006). Stress perspectives on acculturation. Teoksessa D. L. Sam, & J. W. Berry (toim.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (s. 43–57). New York: Cambridge University Press.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P.** (2006). *Immigrant youth in cultural transition*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Brenick, A., & Silbereisen, R. K.** (2012). Leaving (for) home. *European Psychologist*, 17(2), 85–92.
- Davydova, O.** (2003). Syrjivä ja sisäänsulkeva suomalaisuus paluumuuttajien puheessa. Teoksessa R. Simola & K. Heikkinen (toim.), *Monenkirjava rasismi* (s. 175–192). Joensuu: Joensuu University Press.
- Davydova, O.** (2010). Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena: etnisyydiskursseja transnationaalissa tilassa. *Elore*, 17(1), 101–107.
- Davydova, O., & Heikkinen, K.** (2004). Produced Finnishness in the context of remigration. Teoksessa V. Puuronen, A. Häkkinen, A. Pylkkänen, T. Sandlund & R. Toivanen (toim.), *New Challenges for the Welfare Society* (s. 176–192). Joensuu: University of Joensuu, Publications of the Karelian Institute.
- EU-MIDIS** (2009). *European Union minorities and discrimination survey. Main report*. European Union Agency for Fundamental Rights.
- Flink, T.** (2010). *Kotiin Karkotettavaksi. Inkeriläisen siirtoväen palautukset Suomesta Neuvostoliittoon 1944–1955*. Historiallisia tutkimuksia 251. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kansallisarkisto.
- Flink, T.** (2012). *Pois nöyrän panta: Inkerin liitto 1922–1944*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Heikkinen, K.** (2001). The ethnic movements of the Finno-Ugrian people in Russia—their reflections on the ethno-national situation in Finland. *Етнічна історія народів Європи*, 9, 100–106.
- Heikkinen, K.** (2003). Nationalistinen karelianismi paluumuuttajien kiusana. Teoksessa R. Simola & K. Heikkinen (toim.), *Monenkirjava rasismi* (s. 158–174). Joensuu: Joensuu University Press.
- Helsingin kaupungin tietokeskus** (2015). Helsingin ulkomaalaistaustainen väestö. Ladattu 15.4.2016 osoitteesta http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/15_12_16_Tilastoja_41_Hiekkavuo_Haapamaki_Ranto_Salorinne.pdf.

- Jaakkola, M.** (2009). *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2009:1.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Solheim, E.** (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology, 58*(1), 105–128.
- ***Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A., & Ketokivi, M.** (2012a). The dynamics of ethnic discrimination, identities and outgroup attitudes: A pre-post longitudinal study of ethnic migrants. *European Journal of Social Psychology, 42*(7), 904–914.
- ***Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A., & Liebkind, K.** (2012b). Identity and attitudinal reactions to perceptions of intergroup interactions among ethnic migrants: A longitudinal study. *British Journal of Social Psychology, 51*(2), 312–329.
- ***Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A., Varjonen, S., Arnold, L., Yijälä, A. & Jurva, K.** (2013). Two perspectives on diaspora migrant identities: The case of Ingrian Finns. Teoksessa E. Tartakovsky (toim.), *Immigration: Policies, Challenges and Impact*. Nova Science.
- ***Jasinskaja-Lahti, I., & Yijälä, A.** (2011). The model of pre-aculturative stress. A longitudinal study of potential migrants from Russia to Finland. *International Journal of Intercultural Relations, 35*(4), 499–510.
- ***Ясинская-Лаhti, И, Мяхёнен, Т. А., Варьёнен, С., Арнольд, Л., Юняля, А., Юрва, К., & Кинунен, Т.** (2012). Идентичность и интеграция в контексте этнической миграции: лонгитюдный мультиметодологический подход к изучению процесса миграции ингерманландских финнов (Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A., Varjonen, S., Arnold, L., Yijälä, A., Jurva, K., & Kinunen, T.: Identities and integration in the context of ethnic migration: A longitudinal, multi-pronged approach to studying Ingrian-Finnish migrants). *Diaspora 1/2012*, 178–196.
- ***Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A., Varjonen, S., Arnold, L., Yijälä, A., & Jurva, K.** (2012). Identities and integration in the context of ethnic migration: A longitudinal, multi-pronged approach to studying Ingrian-Finnish migrants. *Siirtolaisuus 1/2012*, 3–12.
- Jerman, H.** (2009). Venäläiset tulivat – Tutkija kohtaa median kuvan maahanmuuttajista. Teoksessa S. Keskinen, A. Rastas & S. Tuori (toim.) *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 97–104.
- Kyntäjä, E.** (2001). Venäjältä ja Virosta tulleet maahanmuuttajat sekä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat Suomessa. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm, P. Hautaniemi ym. (toim.), *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ* (s. 148–160). Helsinki: Palmenia.
- Larja, L., Warius, J., Sundbäck, L., Liebkind, K., Kandolin, I. & Jasinskaja-Lahti, I.** (2012). *Discrimination in the Finnish Labor Market: An Overview and a Field Experiment on Recruitment*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Lee, E.** (1966). A Theory of Migration. *Demography, 3*(1), 47–57.
- Lepola, O.** (2000). *Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A.** (2004). *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen*. Helsinki: Gaudeamus.

- ***Lönnqvist, J.-E., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M.** (2011). Personal Values before and after Migration: A Longitudinal Case Study on Value Change in Ingrian-Finnish Migrants. *Social Psychological and Personality Science*, 2(6), 584–591.
- ***Lönnqvist, J. E., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M.** (2013a). Group-Level and Intraindividual Stability of National Stereotypes A Four-Year Longitudinal Study on Ingrian Finn Immigrants' Pre-and Postmigration Stereotypes of a Typical Finn. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(5), 765–785.
- ***Lönnqvist, J. E., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M.** (2013b). Rebound effect in personal values: Ingrian Finnish migrants' values two years after migration. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(7), 1122–1126.
- ***Lönnqvist, J., Leikas, S., Mähönen, T. A., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2015). The mixed blessings of migration – Psychological and social well-being over the course of migration. *European Journal of Social Psychology*, 45(4), 496–514.
- ***Lönnqvist, J., Yijälä, A., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M.** (2012). Accuracy and contrast in national value stereotypes – A Case study using Ingrian-Finns as bi-cultural experts. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(2), 271–278.
- Migri** (2016). Maahanmuuttoyksikön tiimipäällikkö Marianne Laineen henkilökohtainen tiedonanto 26.4.2016.
- Miettinen, H.** (2004). *Menetetyt kodit, elämät, unelmat. Suomalaisuus paluumuuttajastatuksen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisessa itsemäärittelyssä.* Sosiaalipsykologia tutkimuksia 11. Helsingin yliopisto: Sosiaalipsykologian laitos.
- MIPEX** (2015). *Migration Policy Index / Finland.* Ladattu 19.4.2016 osoitteesta <http://www.mipex.eu/finland>.
- ***Mähönen, T. A.** (2015). Predicting immigrant integration: common denominators and individual trajectories, teoksessa E. Heikkilä, A. Kostianen, I. Söderling, & J. Leinonen, *Participation, Integration, and Recognition: Changing Pathways to Immigrant Integration* (s. 21–31). Migration Studies C24 / Histories 4. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- ***Mähönen, T. A., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2012). Anticipated and perceived intergroup relations as predictors of immigrants' identification patterns: A follow-up study. *European Psychologist*, 17(2), 120–130.
- ***Mähönen, T. A., Jasinskaja-Lahti, I., & Ketokivi, M.** (2014). Mapping the individual-level dynamics of perceived discrimination and attitudes toward multiculturalism and cultural maintenance: A pre-post study of migration. *International Journal of Intercultural Relations*, 39(1), 124–135.
- ***Mähönen, T. A., Leinonen E., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2013). Met expectations and the wellbeing of diaspora immigrants. A longitudinal study. *International Journal of Psychology*, 48(3), 324–333.
- ***Mähönen, T. A., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2015a). “Meet me halfway”: Socio-cultural adaptation and perceived contact willingness of host nationals as predictors of immigrants' threat perceptions. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 26(2), 125–135.
- ***Mähönen, T. A., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2015b). The ironic effect of national identification on support for collective action. *European Journal of Social Psychology*, 45(5), 567–574.
- ***Mähönen, T. A., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2016). Ramifications of positive and negative contact experiences among remigrants from Russia to Finland. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 22(2), 247–255.

- ***Mähönen, T. A., Varjonen, S., Prindiville, N., Arnold, L., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2015). Boundaries of National Belonging in Ingrian Finnish Return Migration: A Multi-level Perspective. *Nordic Journal of Migration Research*, 5(3), 126–134.
- ***Pihko, S.** (2015). *Inkerinsuomalaiset Venäjällä: Inkerinsuomalaisten puhetta paluumuuton vetävistä ja työntävistä tekijöistä sekä inkeriläisyhteisön tulevaisuudesta Venäjällä.* Julkaisematon sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: Sosiaalitieteiden laitos.
- Puuronen, V.** (2011). *Rasistinen Suomi.* Helsinki: Gaudeamus.
- Richmond, A. H.** (1993). Reactive migration: Sociological perspectives on refugee movements. *Journal of Refugee Studies*, 6(1), 7–24.
- Rudmin, F.** (2009). Constructs, measurements and models of acculturation and acculturative stress. *International Journal of Intercultural Relations*, 33(2), 106–123.
- Saukkonen, P.** (2013). *Eri-laisuksien Suomi: Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot.* Helsinki: Gaudeamus.
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Postmes, T., & Garcia, A.** (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140(4), 921–948.
- Simon, B., & Grabow, O.** (2010). The politicization of migrants: Further evidence that politicized collective identity is a dual identity. *Political Psychology*, 31(5), 717–738.
- Sindic, D.** (2011). Psychological citizenship and national identity. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 21(3), 202–214.
- Tabor, A. S., & Milfont, T. L.** (2011) Migration change model: Exploring the process of migration on a psychological level. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(6), 818–832.
- Tajfel, H., & Turner, J. C.** (1979). An integrative theory of intergroup conflict. Teoksessa W. G. Austin & S. Worchel (toim.), *The social psychology of intergroup relations* (s. 33–47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tartakovsky, E.** (2007). A longitudinal study of acculturative stress and homesickness: High school adolescents immigrating from Russia and Ukraine to Israel without parents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 42(6), 485–494.
- Tartakovsky, E.** (2009). The psychological well-being of unaccompanied minors: A longitudinal study of adolescents immigrating from Russia and Ukraine to Israel without parents. *Journal of Research on Adolescence*, 19(22), 177–204.
- Tartakovsky, E.** (2012). Factors affecting immigrants' acculturation intentions: A theoretical model and its assessment among adolescent immigrants from Russia and Ukraine in Israel. *International Journal of Intercultural Relations*, 36(1), 83–99.
- Tiainen, T.** (2012). Iäkkäät inkeriläisnaiset rajalla. Neuvotteluja arjen kansalaisuudesta transnationaalissa tilassa. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.), *Monikulttuurisuuden sukupuoli: kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa* (s. 206–231). Tampere: Tampere University Press.
- Tilastokeskus** (2016). Väestörakenne. Ladattu 13.4.2016 osoitteesta http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_tie_001_en.html.

- *Varjonen, S., Arnold, L., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2009). "There is a difference." A discourse analytic study on the social construction of Finnishness and Finnish identity. In I. Jasinskaja-Lahti and T. A. Mähönen (toim.) *Identities, Intergroup Relations and Acculturation – The Cornerstones of Intercultural Encounters* (s. 52–66) Helsinki: Gaudeamus.
- *Varjonen, S., Arnold, L., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2013). 'We're Finns here, and Russians there': A longitudinal study on ethnic identity construction in the context of ethnic migration. *Discourse & Society*, 24(1), 110–134.
- Ward, C., & Kennedy, A.** (1999). The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(4), 659–677.
- *Yijälä, A.** (2012). *Pre-acculturation among voluntary migrants*. Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- *Yijälä, A.** (2010). Pre-Immigration Profiles of Potential Ethnic Migrants from Finnish Diaspora in Russia: A Social Psychological Study. Teoksessa L. D. Pretto, G. Macri C. Wong (toim.) *Diasporas: Revisiting and Discovering* (s. 185–203) UK: Inter-Disciplinary Press.
- Yijälä, A.** (2016). *Toimeentulotuki – urapolun umpikuja vai ponnahtuslauta taloudelliseen hyvinvointiin? Pitkittäistarkastelu helsinkiläisten maahanmuuttajien tukitarpeeseen ja siitä irtautumiseen vuosina 2006–2011*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2016:2.
- *Yijälä, A., & Jasinskaja-Lahti, I.** (2010). Pre-migration acculturation attitudes among potential ethnic migrants from Russia to Finland. *International Journal of Intercultural Relations*, 34(4), 326–339.
- *Yijälä, A., Lönnqvist, J. E., Jasinskaja-Lahti, I., & Verkasalo, M.** (2011). Values as predictors of anticipated socio-cultural adaptation among potential migrants from Russia to Finland. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 22(2), 95–110.

Tekijä(t) Mähönen, Tuuli Anna & Yijälä, Anu		
Nimike Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kotoutuminen Suomeen		
Julkaisija (virasto tai laitos) Helsingin kaupungin tietokeskus	Julkaisu-aika 2016	Sivumäärä, liitteet 46
Sarjan nimike Tutkimuskatsauksia - Helsingin kaupungin tietokeskus		Osanumero 2016:7
ISSN(painettu) 1455-7266 ISBN(painettu) 978-952-331-135-0 ISSN(verkossa) 1796-7236 ISBN(verkossa) 978-952-331-136-7	Kieli fin, swe, eng, rus	
Tiivistelmä <p>Julkaisussa esitetään katsaus inkerinsuomalaisten paluumuuttajien lyhyen ja pitkän aikavälin kotoutumiseen Suomen Akatemian rahoittaman INPRES/LADA-pitkittäistutkimushankkeen tulosten pohjalta. Tutkimus alkoi maahanmuuttoa edeltävästä vaiheesta ja jatkui noin kolmen vuoden päähän maahanmuutosta. Aineistoja kerättiin yhteensä kahdeksan: paluumuuttajien muuttoon valmistautumista ja kotoutumista tutkittiin neljän lomakeaineiston ja kolmen haastatteluaineiston avulla. Lisäksi kerättiin yksi haastatteluaineisto Venäjälle jääneiden potentiaalisten paluumuuttajien keskuudessa. Kielitaidon ja työllistymisen kaltaisten kotoutumisen indikaattoreiden lisäksi kotoutumista tarkastellaan tässä julkaisussa psykologisesta ja sosiaalipsykologisesta näkökulmasta, keskittyen muuttajien hyvinvointiin, arvoihin ja asenteisiin, identiteetteihin ja sosiaalisiin suhteisiin sekä odotuksiin ja tulevaisuudennäkymiin. Tutkimustuloksia esitetään myös Venäjältä Suomeen suuntautuvan maahanmuuton vetävistä ja työntävistä tekijöistä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella voidaan kootusti todeta, että hyvinvoinnin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen näkökulmista tarkasteltuna paluumuuttajat ovat kotoutuneet Suomeen hyvin. Paluumuuttajat samaistuvat voimakkaasti sekä suomalaiseseen yhteiskuntaan että venäläiseen kulttuuriin ja suhtautuvat myönteisesti tulevaisuuteensa Suomessa. Tärkeimmät paluumuuttopäätökseen vaikuttaneet tekijät liittyvät perhesuhteisiin sekä uramahdollisuuksiin. Työllistymiseen ja kielitaitoon liittyen on ilmennyt kuitenkin haasteita, ja myönteisistä odotuksistaan huolimatta kaikki paluumuuttajat eivät ole kokeneet tulleen kohdeksi suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä.</p> <p>Kotoutumisen kannalta avaintekijöitä ovat paitsi kielitaito ja yhteiskunnassa toimimiseksi tarvittavat taidot, myös myönteiset kohtaamiset muuttajien ja enemmistöryhmän kesken. Miellyttävät kontaktokemukset tukevat sopeutumista yhteiskuntaan sekä heijastuvat myönteisinä asenteina suomalaisenemmistöä ja muita maahanmuuttajaryhmiä kohtaan. Myös paluumuuttajien työllisyysmahdollisuuksien aktiivinen tukeminen on keskeistä, jottei alun perin korkeaa motivaatiota kotoutumiseen hukattaisi vuosien työttömyyden vuoksi.</p>		
Asiasanat paluumuutto, maahanmuuttajat, inkerinsuomalaiset, kotoutuminen, seurantatutkimus		
Hinta hinnaston mukaan	Jakelu puh. 09 310 36293	
Myynti Tietokeskuksen kirjasto, Siltasaarenkatu 18–20 A, 00099 Helsingin kaupunki, puh. 09 310 36377		

INKERINSUOMALAISTEN PALUUMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMEEN

Inkerinsuomalaisten paluumuutto Suomeen alkoi vuonna 1990, ja paluumuuttojärjestelmä lakkautetaan heinäkuussa 2016. Järjestelmän aikana Suomeen on muuttanut noin 30–35 000 inkerinsuomalaista, jotka muodostavat merkittävän osan maamme venäjänkielisestä väestöstä. Tässä julkaisussa esitellään keskeisimmät tulokset Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella toteutetusta, Suomen Akatemian rahoittamasta INPRES/LADA-hankkeesta, jossa inkerinsuomalaisten kotoutumisprosessia seurattiin pitkittäistutkimusasetelmassa muuttoa edeltävästä vaiheesta alkaen. Hankkeessa kerättiin sekä lomake- että haastatteluaineistoa useassa vaiheessa aina siihen saakka, kun paluumuuttajat olivat asuneet Suomessa noin kolme vuotta. Kotoutumista tarkasteltiin paitsi hyödyntämällä perinteisiä indikaattoreita kuten suomen kielen taitoa ja työllisyyttä, myös sosiaalisten ja psykologisten indikaattorien, kuten asenteiden, identiteettien ja hyvinvoinnin kautta. Julkaisu tarjoaa yleistajuista, käytännön toimenpiteiden pohjaksi soveltuvaa tietoa keskeisistä kotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Julkaisutilaukset

p. 09 310 36293

Internet

www.hel.fi/tietokeskus